

TILATTOMAT TAITEILIJAT, PÄÄTTÄMÄTTÖMÄT PÄÄTTÄJÄT

– Keskustelua Turun Sanomissa taiteilijoiden työhuoneista ennen Euroopan kulttuuripääkaupunkivuotta 2011

Satu Kankkunen

Pro-gradu tutkielma 2011

Taiteiden ja kulttuurin tutkimuksen laitos

Taidekasvatus, Kulttuuripolitiikan

maisteriohjelma

Jyväskylän Yliopisto

SISÄLLYS	1
1. JOHDANTO	2
2. TUTKIMUKSESTA	5
2.1. Tutkimuskysymykset	6
2.2. Aineisto	7
2.3. Menetelmät	9
2.4. Käsitteet	12
2.4.1. Taidemaailma	13
2.4.2. Kenttäteoria ja pääomien kerääminen	14
2.5. Kytkökset kulttuuripoliittiseen keskusteluun	16
2.5.1. Autonomiakeskus	18
3. TYÖHUONEKESKUSTELU TURUSSA	22
3.1 Keskustelun kulku	23
3.2 Keskusteluun osallistujat kenttäteorian valossa	26
3.3 ”Työtiloja tipotellen” (2007)	29
3.3.1. Ongelmat	30
3.3.2. Kenttien sulautuminen toisiinsa	37
3.4. Alakulttuurinen valtaisuus (alkuvuosi 2008)	42
3.5. ”Toivoa tilattomille taiteilijoille” (loppuvuosi 2008)	48
4. KULTTUURIPÄÄKAUPUNKI JA TYÖHUONEKESKUSTELU	51
4.1 Kulttuuripääkaupunki vastauksena ongelmiin	53
4.2 Euroopan alakulttuuripääkaupunki 2011	58
5. YHTEENVETO	62
LÄHTEET	
LIITE 1	

1. JOHDANTO

Turun valinta Euroopan kulttuuripääkaupungiksi vuonna 2011 on nostanut kansallisessa mediassa esille Turun kuvataiteilijoiden työhuonetilanteen. Taiteilijat ovat olleet vailla työtiloja ja toimitilaa, mutta kaupunki ei ole vastannut tarpeeseen kuvataiteilijat toivomalla tavalla. Kulttuuripääkaupunkistatus on tuonut lisäpontta keskustelulle. Opinnäytetyössäni tutkin asian ympärillä käytyä keskustelua Turun Sanomissa ja pyrin hahmottamaan, mistä on kyse ja mikä oikeastaan on ongelmana.

Turun Sanomat on seurannut tiiviisti eri osapuolten edesottamuksia ja käsitellyt aihetta laajasti vuosien varrella. Tutkimukseni keskeisimmäksi aineistoksi on valikoitunut artikkeleita Turun Sanomista vuosilta 2006–2008. Keskustelu oli tuolloin kiivaimmillaan, kun pitkään kuvataiteilijoiden työtilana olleen Jokikadun kiinteistön tulevaisuus asetettiin kyseenalaiseksi kaupungin päättäjien toimesta eikä korvaavia tiloja heti saatu käyttöön. Taiteilijat organisoituivat ja järjestivät huomiota herättäviä tempauksia kuten talon valtauksia, mielenosoituksia ja erilaisia kulttuuritapahtumia. Samalla, kun Turun Sanomat seurasi taiteilijoiden järjestämiä tempauksia, se raportoi myös päättäjien toimista. Puheena oli molempien osapuolten näkemyksiä kulttuurista ja sen merkityksestä kaupungille. Keräämieni artikkeleiden joukkoon mahtuu lisäksi eri toimijoiden sellaisenaan julkaistuja suoria kannanottoja ja vieraskynäilijöiden mielipiteitä kolumnien muodossa.

Vastakkainasettelu kaupungin päättäjien puheiden ja päätösten välillä herättää mielenkiintoa. Toisaalta taidetta arvostetaan ja sen puolesta puhutaan, mutta päätösten ja käytännön toimien edessä on ollut monta mutkaa. Taiteen merkitys yhteiskunnalle on usein juhlapuheissa yleisesti tunnustettu, ja kulttuurin hyötykäyttö, esimerkiksi alueen houkuttelevuuden lisäämiseksi, on usein tullut esille muillakin paikkakunnilla kuin Turussa. Käytännössä taiteen taloudellinen tuki on niukkaa ja taiteilijat valittavat julkisen tuen riittämättömyyttä. Molemmat haluavat hyötyä toisistaan, mutta se, mitä tarjotaan vastineeksi ja kenen ehdoilla, on epäselvää. Turussa taiteilijoiden tarpeet ja vaatimukset ovat julkisesti olleet vastakkain kaupungin tarjoamien resurssien kanssa. Keskustelussa kärjistyy taiteilijoiden ja yhteiskunnan välisen suhteen ongelmallisuus ja on siksi mielenkiintoinen tutkimuksen aihe. Turussa käyty taiteilijoiden

työhuonekeskustelu on herättänyt kiinnostukseni osittain siksi, että olen henkilökohtaisesti kiinnostunut taiteilijoiden asemasta. Muita sidoksia minulla ei ole aiheeseen. En tunne Turkuja tai sen toimijoita enkä ole seurannut keskustelua tiivistä ennen tutkimukseni aihevalintaa.

Työhuonekeskustelu nostaa pintaan monia taidemaailman ja yhteiskunnan suhdetta koskevia kysymyksiä. Selvitän osapuolten taustavaikuttimia ja suhteita tukeutuen väljästi Pierre Bourdieun ja Howard S. Beckerin sosiologisiin teorioihin käyttäen sieltä poimittuja käsitteitä. Keskeiseksi nousevat Bourdieun kulttuurisen, sosiaalisen ja taloudellisen pääomien käsitteet ja kenttäteoria sekä Beckerin taidemaailman käsite. Pohdin aineiston avulla, millaisena taiteen ja poliittisen kentän suhde näyttäytyy työhuonekeskustelussa, ja miten eri kentät esittävät ongelman. Oleelliseksi nousee taloudellisen ja sosiaalisen pääoman hallinta median avulla. Toinen aihe on yhteiskunnan arvomaailma taiteen näkökulmasta, tuetaanko kulttuuria, ja jos, niin miksi. Tärkeäksi teemaksi nousee työhuonekeskustelussa kulttuuristen tukitoimien oikeuttaminen. Taitelijat puhuvat työnsä puolesta vedoten kaupungin imagoon ja taiteen terveyttä lisääviin vaikutuksiin. Käyn tätä teemaa läpi kulttuurin oikeuttamiskeskusteluna ja peilaan sitä kulttuuripoliittisen keskusteluun siitä, mitkä argumentit nousevat esille, kun puhutaan taiteen merkityksestä.

Lähestyvä kulttuuripääkaupunkivuosi on tuonut oman lisänsä aiheeseen. Euroopan kulttuuripääkaupungiksi on valittu vuodesta 1985 lähtien yksi tai useampi eurooppalainen kaupunki. Euroopan Parlamentin ja neuvoston päätös muotoilee kulttuuripääkaupunki toiminnan tarkoituksen näin:

”Toiminnan tavoitteena on tuoda esiin Euroopan kulttuurien rikkaus, moninaisuus ja yhteiset piirteet sekä auttaa Euroopan kansalaisia tutustumaan paremmin toisiinsa.” (1419/1999/EY 25.5.1999).

Vuonna 2011 Euroopan kulttuuripääkaupungeiksi on valittu Turku ja Tallinna. Lehtiartikkeleissa esiintyy epäileviä kysymyksiä. Kuinka on mahdollista, että Euroopan kulttuuripääkaupungiksi pyrkivä, ja sittemmin valittu, kaupunki kohtelee taiteilijoitaan kehnosti. Taitelijoiden työhuonekysymys on saanut siten suuremmat puitteet. Keskustelusta voi löytää viitteitä siitä, mitä merkityksiä

kulttuuripääkaupunki-status saa, toisaalta myös siitä mikä merkitys taiteilijoilla on kaupungille. Lopuksi pohdin sitä, mikä merkitys kulttuuripääkaupunkivuodella on ollut keskustelun kulkuun.

Toisessa kappaleessa esittelen aineiston, tutkimuksen metodit ja Bourdieun ja Beckerin perusajatuksia. Sen jälkeen valotan työhuoneongelman syntyä kulttuuripoliittisesta näkökulmasta. Käyn lyhyesti läpi kulttuuripolitiikan painotuksia ja sitä, millaista keskustelua nyttemmin on käyty.

Kolmannen kappaleen alussa valotan keskustelun taustaa, miten ongelma on saanut alkunsa ja ketkä ovat sen osapuolina. Etenen kronologisesti, jotta keskustelusta piirtyisi selkeämpi kokonaiskuva. Toiminta eri kentillä ja pääomien hallinta selittää osaltaan ongelman syntyä. Kenttä, taidemaailma ja pääomat kulkevat mukana tekstin analysoinnin välineinä. Kolmannen kappaleen loppupuolella tulee esille vaihtoehtoisia keinoja ongelman ratkaisemiseksi, kun alakulttuuri valtaa kiinteistöjä ja perustaa Euroopan alakulttuuripääkaupunki – hankkeen.

Neljännessä kappaleessa tarkastelen sitä, mikä merkitys kulttuuripääkaupunki-vuodella on ollut keskustelun kulkuun, taiteilijoiden näkemyksiin, päättäjien puheisiin ja käytännön päätöksiin. Pohdin sitä, miten kulttuuripääkaupunkivuosikeskustelu liittyy työhuonekeskusteluun kulttuurin julkisten tukitoimien oikeuttamiskeskustelun valossa. Tarkastelen sitä mitä merkityksiä kulttuuripääkaupunkivuosi pitää sisällään ja mitä odotuksia se lataa.

2. TUTKIMUKSESTA

Tutkimukseni tarkoitus on tuoda esille käydyin keskustelun kokonaiskuva. Turussa käyty keskustelu on esimerkki taiteilijoiden aseman puolesta käydyistä keskusteluista. Vaikka se on paikkakuntakohtainen ja yksittäinen tapaus, se antaa hyvän kuvan yhteiskunnan ja taiteen välisestä suhteesta. Työhuonekeskustelussa on kyse taiteilijoiden työskentelyedellytysten turvaamisesta. Robert Arpo listaa taiteellisen työn edellytyksiä:

”Taiteilijan työskentelyedellytyksillä tarkoitetaan niitä taloudellisia, hallinnollisia, sosiaalisia, kulttuurisia ja materiaalisia ehtoja, joiden toteutumista taiteellisen työn tekeminen edellyttää”.

Tällä tarkoitetaan käytännössä toimeentuloa, sosiaaliturvaa, koulutusta, keskinäistä vuorovaikutusta, taiteellisen työn arvostusta ja työtiloja sekä työvälineitä koskevia kysymyksiä. (2004, 5.) Materiaalisista edellytyksistä puhuttaessa työtilojen merkitys on yksi tärkeimmistä (2004, 6). Ilman työtiloja ei taidetta voi tuottaa. Tarpeeksi tilavan ja käytännöllisen työhuoneen kustantaminen ei ole aina mahdollista, koska taiteilijoiden työ ei ensisijassa perustu voiton tavoitteluun. Taiteilijoiden mahdollisuus työskennellä riippuu usein julkisesta tuesta, ja työn tärkeyttä perustellaan siten yhteiskunnallisiin hyötynäkökohtiin vetoamalla. Kuitenkin työn luonteeseen kuuluu vapaus ja riippumattomuus ulkoisesta ohjauksesta. Nämä kysymykset liittyvät keskusteluun taiteen autonomiasta ja julkisen tuen legitimoinnista. Tarkastelen työhuonekeskustelun kytköksiä kulttuuripoliittisiin diskursseihin tämän kappaleen lopussa. Aluksi selvennän opinnäytetyöni tutkimusongelmaa ja teoreettista viitekehystä.

2.1. Tutkimuskysymykset

Tutkimuksessani pyrin tuomaan esiin kokonaiskuvan Turun Sanomissa käydystä kuvataiteilijoiden työhuoneita koskevasta keskustelusta. Esittelen aineistolähtöisesti keskustelun kulkua vuosina 2006–2008. Tutkimustehtävä on selvittää, mikä on esitetty ongelmaksi työhuonekeskustelussa. Olen jakanut tutkimusongelman viiteen eri tutkimuskysymykseen:

1. Ongelman esitys

Selvitän ensin keskustelun osapuolet sekä sen kuinka ongelma on esitetty kunkin tahon osalta. Käytän Bourdieun käsitteitä kenttä ja pääomat havainnoimaan eri toimijoiden asemia ja toimintaa.

2. Taiteen merkitys

Turun taiteilijat käyttävät erilaisia keinoja työskentelyedellytyksensä säilyttämiseksi. Yksi keinoista on perustelu taiteen merkityksestä yhteiskunnalle. Myös poliittis-hallinnollinen taho puhuu taiteen ja kulttuurin hyödyistä. Yksi tutkimuskohde on, mitä eri merkityksiä taide saa työhuonekeskustelussa.

3. Työhuone ja sen merkitys

Tutkin sitä, miksi työhuone on tärkeä kuvataiteilijoille ja miksi Turun työhuonetilanne on nähty ongelmallisena. Kohtaavatko taiteilijoiden ja päättäjien näkemykset työhuoneen merkityksestä?

4. Keskustelu taidemaailman valossa

Pohdin sitä kuinka teksteissä näkyy taidemaailma, ja kuinka sieltä hahmottuvat toimijoiden roolit. Taidemaailman muutos, ja vaihtoehtotaiteilijoiden merkitys muutoksessa, on tarkastelun kohteena kolmannen kappaleen lopussa.

5. Euroopan Kulttuuripääkaupunki 2011

Millä tavalla lähestyvä kulttuuripääkaupunkivuosi on vaikuttanut käytyyn keskusteluun? Tätä selvittäessäni avautuu näkökulma myös siihen mikä tekee aiheesta niin tärkeän, että siitä on kirjoitettu paljon ja aktiivisesti.

2.2. Aineisto

Pääaineistoksi valikoitui taiteilijoiden työhuoneita käsitteleviä artikkeleita ja mielipidekirjoituksia Turun Sanomista vuosilta 2006–2008. Keskustelijat ja aihe on pysynyt jokseenkin muuttumattomana 2000-luvun ajan. Taiteilijoiden työhuonetilanne ei tyydyttänyt taiteilijoita, jonka takia he pitivät keskustelua aktiivisesti yllä. Päättävä taho ei saanut tyydyttävää ratkaisua aikaan ja kommentoi tilannetta niukasti.

Työhuonekeskustelu näyttäisi urautuneen tiettyihin asetelmiin suhteessa taidemaailmaan vuoteen 2007 mennessä. 2006–2008 on hedelmällinen ajanjakso siksi, että tuolloin taiteilijoiden työskentelyolosuhteissa tapahtui eniten konkreettisia muutoksia. Kulttuuripääkaupunkivuodesta oli päätetty ja se oletettavasti lisäsi keskustelun intensiteettiä. Tuolloin taiteilijat ylläpitivät keskustelua erittäin aktiivisesti ja toimivat myös käytännön tasolla järjestäen tempauksia ja mediatapahtumia. Jos tutkisin taidemaailman toimijoiden aseman muutosta, tai käsitysten muotoutumista keskustelun yhteydessä, olisi relevanttia ottaa mukaan lehtijuttuja pidemmältä ajalta. Nyt, kun tarkastelun pääasiallisena kohteena on eri osapuolten näkemysten vertailu, ja ongelman syyn pohdinta sekä toimijoiden asemien ymmärtäminen, on tarkoituksenmukaista keskittyä rajattuun materiaaliin. Pääaineiston lisäksi otan huomioon keskustelun kulun 2000-luvun alkupuolelta lähtien kun tarkastelen kulttuuripääkaupunkivuoden merkitystä keskustelulle. Tarkastelen tätä olettamusta neljännessä kappaleessa, kun kysyn, vaikuttiko kulttuuripääkaupunkius käytyyn keskusteluun.

Taiteilijoiden työhuoneisiin liittyvää aineistoa olisi löytynyt paljon muistakin lähteistä. Paikallislehdet seurasivat tilannetta, ja taiteilijat ylläpitivät keskustelua muun muassa omalla nettisivustolla (<http://verstas.vuodatus.net/>). Rajaamissyistä päädyin ottamaan artikkeleita vain Turun Sanomista. Verkkosivustolta ei olisi tullut uutta oleellista keskusteluun lisättävää. Oletan, että Turun Sanomat on raportoinut aiheesta jokseenkin puolueettomasti. Vaikka taiteilijat ovat saaneet enemmän palstatilaa, on päättävän tahon näkökulma myös mukana. Osa jutuista on julkaistu kulttuuritoimituksen toimesta, mutta verkkolehdestä ei aina käy ilmi, missä osassa lehteä jutut on julkaistu. Oleellista ei olekaan havaintojen teko toimituksen roolista tai pohtia sen tarkemmin median ja kenttien suhdetta. Pääosassa on taiteilijoiden ja

päättäjien suhteen pohtiminen ja heidän tapansa käyttää mediaa välineenä päämääriensä saavuttamiseksi.

Aiheeseen liittyvää keskustelua löytyi verkkosivujen arkistoversion avulla vuodesta 1997 alkaen (<http://www.ts.fi/arkisto/haku.aspx>). Keräsin juttuja hakusanoilla esimerkiksi kulttuuri, taide, työhuone, ateljee ja kulttuuripääkaupunki. Myös esiintulleiden henkilöiden nimillä haettuja juttuja löytyi jonkin verran. Koska en ole käynyt systemaattisesti läpi Turun Sanomien näköispainoksia, vaan olen ollut verkkoarkiston varassa, en voi olla varma, että olisin löytänyt kaikki aiheesta painetut artikkelit. Kuitenkin oletan, että tutkimukseni kannalta oleellimmat artikkelit olen käynyt läpi. Löytämieni juttujen julkaisu-aika (esimerkiksi 11.4–20.4.2008 lähes päivittäin) ja määrä (vuosilta 2006–2008 yhteensä 74kpl) riittävät mielestäni hyvin tutkimukseni tarkoituksiin. Niistä saan monipuolisen kokonaiskuvan, jossa eri osapuolten näkemykset ovat edustettuina. Olen listannut artikkelit otsikoineen työn loppuun (LIITE 1). Mukana ovat kaikki lukemani artikkelit, vaikka en olekaan viitannut jokaiseen erikseen. Artikkeleiden määrä ja otsikoiden sävy kertoo jo itsessään käydyn keskustelun luonteesta ja ne ovat pohjana analyysille. Siksi katsoin tarpeelliseksi pitää listan kokonaisena.

Keräämäni aineiston joukossa on myös muihin kuin suoranaisesti työhuonekeskusteluun liittyviä artikkeleita. Kuvataiteilijoiden työhuonekysymys on nostanut Turussa keskustelun aiheiksi taiteilijan aseman yleensä, kulttuurin rahoitusjärjestelmän ja suurten kulttuurilaitosten tehtävät. Kirjastojen lakkauttamiset, teattereiden tilat ja määrärahat puhuttavat kulttuuripääkaupunkivuoden kynnyksellä. Herkullisia aiheita olisi löydettävissä myös näitä aiheita käsittelevistä jutuista, mutta resurssien vuoksi joudun pitäytymään kuvataiteilijoiden työhuonekysymykseen. Varsinaisessa analyysivaiheessa otan huomioon vain ne jutut, joissa on osapuolten ääni kuultavissa, ja joissa kulttuuria käsitellään ensisijaisesti työhuoneiden näkökulmasta.

2.3. Metodit

Turun taiteilijoiden työhuonetta koskevassa keskustelussa ovat osapuolina taiteilijat ja kaupungin poliittinen päättäjätaho. Koska työhuoneiden tarjoamisessa on kyseessä poliittinen päätöksenteko, ja taiteilijoiden keinot saavuttaa päämääränsä, on demokratiaan vetoava julkinen keskustelu, en voi välttää politiikantutkimuksen näkökulmaa aiheeseen. Olen valinnut suuntaa-antavaksi ongelman metodiksi Carol Lee Bacchin esittelemän ”Mikä on ongelma” – lähestymistavan (What’s the Problem - approach). Siinä, missä perinteiset politiikan tutkimuksen tavat keskittyvät analysoimaan päätöksentekoa, ongelmaa ja sen ratkaisua, ”Mikä on ongelma” – lähestymistapa keskittyy huomioimaan sen, kuinka ongelma on esitetty tietyssä kontekstissa (represented to be). Mukana on diskurssianalyttinen sävy, mutta keskiössä on puhetapojen sijaan niiden sisältö ja seuraukset. (Bacchi 1999, 17–31.) Ajatuksena on, että ongelma syntyy silloin, kun se esitetään. Esitystapa antaa ongelmalle muodon ja vastaa myös samalla, mitä asialle pitäisi tai ei pitäisi tehdä. Siksi esittämistapaa analysoimalla saadaan tietää itse ongelman ydin. (1999, 9.) Taustalla on ajatus siitä, etteivät poliittiset tai sosiaaliset ongelmat ole olemassa itsestään, vaan ne synnytetään poliittisen yhteisön toimesta (1999, 199). Kun ongelman esittämistapa ”nähdään”, voidaan selvittää myös, miksi tietyt muutokset tapahtuvat ja miksi toiset eivät toteudu (1999, 71). Bacchin avulla voidaan arvioida, mitä ennakko-oletuksia ongelman esittämistapaan sisältyy ja mitä itsestään selvyyksiä on mahdollista löytää kysymällä mitä jää ongelman esityksen ulkopuolelle (unproblematic). Tutkija voi esittää vaihtoehtoisia ongelman esittämistapoja ja pohtia sitä, mihin nämä voisivat johtaa. Työssäni tämä syvällisempi analyysi jää vähäiseksi. Keskityn selvittämään ongelman taustaoletuksia ja sitä, miten subjektit ovat osa esitystapaa, mutta vaihtoehtoiset ongelman esitystavat ovat vähäisessä roolissa. Bacchia kiinnostaa myös se, mikä jää todennäköisesti muuttumattomaksi ja kuka on todennäköisin esitystavan hyötyjä. (1999, 65–66 ja 12–13.) Näin pitkälle viedyt johtopäätökset jäävät työstäni toissijaiseksi.

Tutkijan täytyy olla tietyssä mielessä sisällä tutkittavia diskursseja eli hänen täytyy ymmärtää ne sisältä käsin, mutta samalla hän on samaisesta syystä tietyssä mielessä sokea analysoimalleen aineistolle. Bourdieu muotoilee asian näin: ”*tieteellinen diskurssi on itse niiden voimasuhteiden vanki, joita se yrittää paljastaa.*” (1985, 30).

Myös Bacchi muistuttaa tutkijaa tästä. Kukaan ei voi jäädä diskurssin ulkopuolelle, vaan kaikki vaikuttavat osaltaan diskurssiin (1999, 48 ja 200).

Tutkimukseni sijoittuu väljästi fenomenologis-hermeneuttiseen tutkimusperinteeseen. Ilmiön tarkastelu ja tulkinta ovat sidoksissa tutkijan omiin perusteltuihin havaintoihin. Tutkimuksen vahvuus on asian esilletuominen ja tarkastelu tietystä näkökulmasta käsin. Ei siis niinkään uuden tiedon tuottaminen kuin tarkastelunkohteeksi tarjoaminen. Timo Laine esittelee artikkelissaan Miten kokemusta voidaan tutkia? Fenomenologinen näkökulma (2007), fenomenologisen tutkimuksen peruspiirteitä. Laine tarkentaa, ettei fenomenologinen tutkimus ole niinkään kiinnostunut muodostamaan yleistyksiä yksittäisestä, vaan sen avulla voidaan tarkastella tietyn alueen ihmisten sen hetkistä merkitysmailmaa. Tärkeää on muistaa, että myös tutkija on itse osa tätä merkityksiä muodostavaa yhteisöä eikä suinkaan erillinen, ulkopuolinen tarkkailija. (Laine, 2007, 28–31.) Hermeneutiikka astuu kuvaan, kun pohditaan sitä, miten näitä merkitysmailmoja voidaan tulkita ja ymmärtää. Hermeneutiikalla tarkoitan tässä siis yleisesti teoriaa ymmärtämisestä ja tulkinnasta. Tarkemmin katsottuna, emme voi tutkia ihmisten merkitysmailmoja sinänsä, vaan niiden representaatioita eli ilmaisua, kuten Wilhem Dilthey on asian esittänyt (Laine, 2007, 31). Eri kysymys on, ovatko merkitysmailmat irrallaan niiden representaatioista. Joka tapauksessa tulkitsija pohtii ilmaisuja omista lähtökohdistaan käsin, mutta tämä ei voi olla irrallaan tutkittavien merkitysmailmasta tai ilmaisusta. Hänen täytyy olla hyvin perillä käytettävästä ilmaisukeinosta, sen mahdollisuuksista ja myös rajoitteista. Itse tutkimuksen merkitys perustuu tutkijan kykyyn perustella ja eritellä tutkittavan ilmaisun eri puolia refleksiivisesti. Tutkittavasta kohteesta pyritään tuomaan esille itsestäänselvyydet, mitä ei arki ajattelun turvin välttämättä huomaisi. Laineen sanoin: ”Siinä pyritään tekemään jo tunnettua tiedetyksi.” (Laine, 2007, 33).

Olisi houkuttelevaa tukeutua yhteen tiettyyn metodiin ja hallita siten tutkimuksen helposti leviävää ”palettia”. Aineistolähtöisyys on kuitenkin tutkimukseni ohjenuora, jota yritän noudattaa. Olen keskittynyt havainnoimaan käytyä keskustelua kokonaisuutena, enkä niinkään erityisesti sen joitakin piirteitä. Tutkimuksessa korostuu sosiologinen sävy käyttämieni käsitteiden takia, mutta olen käyttänyt myös diskurssianalyysin keinoja. Edellä esitelty Bacchin politiikan tutkimuksen metodi soveltaa osittain diskurssianalyysille tyypillistä ongelman tarkastelutapaa. Koska

kyseessä on keskustelun analysointi, on luontevaa pohtia, mitä diskurssianalyysi voisi antaa tutkimukselle. Ymmärrän diskurssianalyysin tässä niin kuin Jokinen, Juhila ja Suoninen ovat sen esittäneet. Sen avulla ei tutkita diskursseja tai merkityssystemejä sinänsä, vaan näiden merkitysten aktualisoitumista sosiaalisissa käytännöissä. Toisin sanoen, miten sosiaalista todellisuutta tuotetaan erilaisissa sosiaalisissa käytännöissä (1993, 10 ja 28). Sosiaalinen todellisuus rakentuu yleensä monella eri tavalla. Tutkimuksessa voidaan keskittyä joko analysoimaan tätä moninaisuutta, ja toiminnan vaihtelevuutta tai sitten diskurssien tai merkityssystemien valtasuhteita. Jälkimmäinen perustuu ajatukseen, että jotkut järjestäytymisen tavat voivat tukahduttaa moninaisuutta ja nostaa siten valtasuhteet tutkimuksen keskiöön. (Jokinen, Juhila ja Suoninen 1993, 11). Diskurssianalyttinen tutkimus myös usein alkaa erilaisia merkityssystemejä etsivänä. Tutkija erittelee erilaisia diskursseja tai tulkintarepertuaareja ja sen jälkeen saattaa huomata niissä valtasuhteita. Valtasuhteita etsivä tutkimus keskittyy huomaamaan vallitsevat diskurssit ja myös ne, joita syystä tai toisesta ei käytetä. Tässä hegemoniaan keskittyvässä tutkimuksessa erotetaan kaksi aspektia, jota ovat kuitenkin sidoksissa toisiinsa: valta diskurssien välillisissä suhteissa ja vallan diskursseissa (Jokinen, Juhila ja Suoninen 1993, 76). Tutkimusaineisto määrää tässäkin kumpaan keskitytään.

Opinnäytetyössäni eri diskurssien valta-asetelma tulee kyseeseen, kun tarkastelen eri kenttien välistä vuorovaikutusta ja kenttien käyttämiä diskursseja. Kari Ilmonen (1998) on tutkinut kokkolalaisten taiteilijoiden näkemyksiä työhuonetilanteestaan. Hän on yhdistänyt tutkimuksessaan bourdieulaista sosiologiaa ja diskurssianalyysiä mielenkiintoisella tavalla. Hän on jakanut työhuonekeskustelun kahteen eri diskurssiin: taloudellisen pääoman hallinnan tai sen puuttumisen diskurssiin ja taiteen ja kulttuurin toimintaedellytyksiä käsittelevään diskurssiin. Viimeksi mainittu koskee taiteen ja kulttuurin hyötyjä ja tämän Ilmonen kytkee ensisijaisesti kulttuuriseen pääomaan. Taiteelle ja kulttuurille myönnetty arvonnanto näyttäytyy joko aineellisena tai henkisenä hyötynä tai molempina. (Ilmonen 1998, 194.) Nämä kaksi diskurssia ovat näkyvissä Turussa käydyssä keskustelussa, ja niiden erottaminen toisistaan on hyödyllistä ongelman ymmärtämisen kannalta. Työhuonekeskustelussa on kysymys taloudellisen pääoman eli työhuoneiden ja julkisen rahoituksen hallinnasta ja kulttuuristen tukitoimien oikeuttamisesta. Kolmas diskurssi, joka tosin jää työssäni vähemmälle huomiolle, on vaihtoehtokulttuurin esiin nostama taiteen

autonomiakeskustelu. Kolmannessa kappaleessa syvennyn näihin tarkemmin. Seuraavaksi esittelen työn teoreettiseen käsitteistön.

2.4. Käsitteet

Keskustelun aihe on taiteilijoiden työhuone. Taiteilijan työhuone on tila, jossa taitelija voi työskennellä turvallisesti, taideteostensa ehdoilla. Kuvataiteilijan työvälineet vaativat muutamia erityispiirteitä vaadittavalta tilalta. Esimerkiksi öljyväreillä työskentelevä tarvitsee hyvän ilmanvaihdon, pesutilat ja oikeanlaisen valaistuksen. Suuret teokset tarvitsevat suuret tilat, myös ovien on oltava riittävän kokoiset. Jo nämä muutamat esimerkiksi nostamani fyysiset ominaisuudet aiheuttavat sen, ettei mikä tahansa kerrostaloyksiö sovi työtilaksi. Esko Vesikansa (2004) on määritellyt mikä on hyvä työtila taiteilijoille: ”...*työtila, ateljee, on kuvataiteilijan keskeinen työväline, resurssi jota ilman taiteellista työtä ei voi tehdä.*” (Kuvataiteilijoiden työtilat 2003. Selvitys kuvataiteilijoiden työtiloista ja työtilatarpeesta sekä tilojen lisäämisohjelma, 2004, 11). Vesikansan mukaan fyysisten ominaisuuksien lisäksi hyvä työtila sijaitsee hyvien kulkuyhteyksien päässä, on pysyvä ja kohtuuhintainen. Usein soveltuvat rakennukset ovat käytöstä poistettuja tehdas- tai varastorakennuksia, jotka ovat kaupunkien tai yhteisöjen omistuksessa. Se, tarjotaanko niitä taiteilijoille, ei ole itsestään selvää. Vain pienellä osalla taiteilijoista on tällainen hyvä työtila. Syitä sille, miksi työhuonetilanne on huono, Vesikansa löytää useita. Yksi on taiteilijamäärän kasvu. Sari Karttusen tekemän selvityksen mukaan kulttuuriammatin harjoittajien osuus kasvoi 65 prosenttia vuodesta 1970–1995 (2001, 16–17). Myös taiteilijan taloudellinen asema on huomattava syy huonoon työhuonetilanteeseen. Kiinteistöjen hintojen nousu yhdessä taiteilijoiden huonon taloudellisen tilanteen kanssa aiheuttaa ongelmia työtilojen hankkimisessa. (Vesikansa 2004, 18–19.) Kuvataiteilijoiden tilanne on muita taiteilijoita huonompi. Vesikansa vertaa tässä kuvataiteilijoita esittäviin taiteilijoihin, joiden ei tarvitse kustantaa omia työvälineitään tai työtilojaan (2004, 11).

Turun Sanomissa puhutaan usein taiteesta ja kulttuurista selvittämättä käsitteitä sen tarkemmin. Taiteella tarkoitetaan sekä kuvataidetta, että muita taiteen muotoja.

Kulttuuri käsitetään sekä laajassa, että suppeassa merkityksessä. Välillä sillä tarkoitetaan vain taiteeseen kuuluvia osa-alueita, välillä kulttuuri käsittää niin tavat kuin historiankin. Peilauspintana käytettävät teoreettiset osuudet käsittelevät kulttuuria suppeassa, taidemerkityksessä. Opinnäytetyössäni täsmennän taiteen ja kulttuurin käsitteitä sen mukaan, mistä aihealueesta on kulloinkin kyse ja ketkä puhuvat. Käytän epämääräisyyden välttämiseksi täsmentäviä määritelmiä. Käsitteiden epämääräisyys aiheuttaa sekaannusta, varsinkin kun puhutaan tekijöistä. Turun Sanomissa taiteilijoilla tarkoitetaan kaikkia luovan työn tekijöitä. Työssäni käytän täsmentäviä määritelmiä kuten kuvataiteilijat, järjestötaiteilijat, vaihtoehtotaiteilijat tai alakulttuurin edustajat sen mukaan, mistä on kulloinkin kyse. Kerron tästä jaottelusta enemmän kolmannen kappaleen alussa.

2.4.1. Taidemaailma

Taidemaailmalla tarkoitan Howard Beckerin muotoilemaa määritelmää, joka kattaa alleen kaikki toimijat, jotka vaikuttavat taiteelliseen lopputulokseen. Beckerin taidemaailma on sosiologinen käsite, joka on yksinkertaisuudessaan saavuttanut laajan suosion. Sen sovellettavuus käytäntöön on ilmeinen, sillä Beckerin esimerkit ja omat sovellukset ovat hyvin käytännöllisiä. Niin kuin Becker itsekin sanoo, hänen teoriansa ei sinänsä luo mitään uutta, mutta havainnollistaa kyllä hyvin jo tiedettyjä taidemaailman rakenteita ja auttaa ymmärtämään syvemmin sen olemuksen (Becker 1982, x Preface). Taiteen sosiologisena teoriana Beckerin teorian tarkoitus on selvittää taidemaailmojen sosiaalisia ulottuvuuksia, ei ottaa kantaa esteettisiin kysymyksiin siitä, mitä taide on tai tulisi olla. Työhuoneongelman lähtökohdat selvenevät, kun keskustelijat nähdään osana taidemaailmaa. Beckerin teorian avulla voin erotella ja osoittaa eri roolit ja ymmärtää siten paremmin, mistä on kyse työhuonekeskustelussa.

Beckerin tärkein anti tutkimukselleni on ajatus siitä, että taide on kollektiivista toimintaa. Jotta taideteos tulisi toteutetuksi sellaisenaan, tarvitaan ketju erilaisia toimintoja ja toimijoita. Becker luettelee seikkaperäisesti esimerkkejä: tarvitaan opettajia, materiaalien valmistajia, levittäjiä, toimittajia ja yleisöä itse tekijän tai tekijöiden lisäksi. Jopa tilojen siivoajat ovat osa taideteokseen tekemiseen tarvittavaa joukkoa. Teos tulisi tehdyksi ilman heitä, mutta ollakseen juuri sellainen teos kuin se

lopulta on, on kaikkien toimijoiden panos välttämätön. Jokainen osatekijä vaikuttaa lopputulokseen. (1982, 5.) Taidemaailma koostuu näistä taideteoksien tuottamiseen tarvittavista ihmisistä, mutta se ei ole mikään rajattu joukko. Taidemaailma ei ole selkeästi erillään muusta yhteiskunnasta, vaan linkittynyt siihen toimijoiden kautta. Tästä näkökulmasta katsottuna työhuoneiden merkitys ulottuu, ei pelkästään taiteilijoiden työedellytyksiin, vaan myös taideteosten lopputulokseen.

2.4.2. Kenttäteoria ja pääomien kerääminen

Opinnäytetyöni teoreettinen välineistö tukeutuu Pierre Bourdieun sosiologiaa uudistaneisiin käsitteisiin. Bourdieun teoria on laajempi ja monitahoisempi kuin mitä tämän opinnäytetyön puitteissa voin käsitellä. Bourdieun rooli työssäni onkin teorian ymmärtäminen pääpiirteittäin, ja käsitteiden käyttäminen Turun työhuonekeskustelun analysoinnin välineenä. Vaarana on, että yksinkertaistan liikaa Bourdieun monitasoisia käsitteitä. Bourdieun mukaan ihmiset toimivat funktionaalisesti. Ihmiset toimivat sosiaalisessa maailmassa ja eri kentillä tarkoituksenaan voittojen maksimointi ja pääoman kasaaminen. Bourdieun teorian tarkoitus on selittää ihmisen toiminnan syitä yhteiskunnassa. Se piirtää monitahoisen kuvan yksilön toiminnasta ja pyrkii selittämään miksi tietty yhteisö toimii tietyllä tavalla. Kysyessäni mikä on työhuonekeskustelun ongelma, voin tarkastella sitä Bourdieun sosiologian valossa. Taiteen, talouden ja politiikan kentät ovat Turun työhuonekeskustelussa oleellisia analysoinnin välineitä.

Kenttä, jota voidaan kutsua myös peliksi tai markkinoiksi, on sosiaalinen alue, jossa käydään kamppailua positioista eli asemista, erilaisten pääomien perusteella. Näitä eri pääomia ovat muun muassa taloudellinen pääoma eli materiaallinen omaisuus, symbolinen pääoma, jolla tarkoitetaan muiden ihmisten suhtautumista esimerkiksi kunnioitusta ja arvokkuutta sekä kulttuurinen pääoma, joka käsittää tiedot, taidot ja muut koulutuksella saavutettavat ominaisuudet. Kaksi ensiksi mainittua ovat opinnäytetyössäni keskeisimpiä eri kenttien toimintaa määritteleviä pääomien lajeja. Bourdieulle erityisen tärkeää on havainnoida sitä, kuinka kentällä eri pääomat muuttuvat toisiksi. Millä säännönmukaisuuksilla esimerkiksi symbolinen pääoma muuttuu taloudelliseksi pääomaksi? Taiteilijan saama arvostus, eli symbolinen

pääoma, voi muuttua taloudelliseksi pääomaksi, joko teoksia myymällä tai yhteiskunnan myöntämien avustusten myötä.

Diskurssianalyysin hegemoniaan keskittyvää tutkimusta voi syventää Bourdieun kielten markkinoiden käsitteellä. Kielten markkinat määräävät hänen mukaansa sen, mitä voidaan tietyssä tilanteessa sanoa. Bourdieun mukaan puhe on aina osoitettu jollekin tietylle yleisölle, joka ”antaa tuottajalle palkinnon.” (Bourdieu 1985,112). Tämä tietyn tilanteen yleisö ja palkinto määräävät puhetta. Kielen markkinat eivät siis perustu vain kysyntään ja tarjontaan perinteisen markkinatalouden tavoin, vaan kielellisillä markkinoilla on voimasuhteita. Kaikki ”diskurssintuottajat” eivät ole tasa-arvoisia. Tietyillä tuottajilla ja tietyillä tuotteilla on etuoikeutettu asema tietyssä tilanteessa. Jokainen puhetilanne tai teksti muodostaa mikromarkkinat, joita kuitenkin hallitsevat globaalit rakenteet (1985, 114–115). Puheessa näkyy se, mikä on ajanhenki tai mitä arvostetaan kulloisessakin tilanteessa. He, joilla on symbolista pääomaa ja -valtaa myös ohjaavat puhetilanteita ja puheenaiheita. Bourdieun mukaan:

”On analysoitava sen kentän sosiaalisia muodostumisehtoja, jossa diskurssi tuotetaan, sillä juuri näihin ehtoihin sisältyy sen aito ydin, mitä voidaan ja mitä ei voida sanoa.” (1985, 126).

Symbolinen valta on näkymätöntä ja perustuu uskomukseen. Se on huomaamaton, mutta yleisesti hyväksyttyä. Ne joihin symbolinen valta vaikuttaa, eivät ole passiivisia, vaan uskomalla valtaan, aktiivisia vallan ylläpitäjiä. (1991, 23).

Symbolista valtaa pitävillä on valta määrittää ”oikea” kieli. Yleensä se on poliittinen, julkinen ja kieliopillisten vallassa (opettajat, juristit, toimittajat, poliitikot). Vallitseva kieli on poliittisen dominoinnin tulosta. (1991, 44–46.) Bourdieu puhuu enimmäkseen kielen muodosta, (kielioppi, oikeat sanavalinnat), mutta yhtäläillä hänen ajatustaan voidaan soveltaa myös kielen sisältöön. Kielten markkinoilla symbolista valtaa omaavat määräävät myös legitiimin sisällön puheelle eli sen, mistä saa puhua, ja minkälainen puhe merkitsee toista enemmän.

Työhuonekeskustelussa on kyseessä taiteilijoiden työhuoneiden tarve, sen esiintuominen ja julkisen tuen perustelu suurelle yleisölle ja päättäjille. Taiteilijoiden ilmeinen pyrkimys pääomien valossa on siis kerätä symbolista pääomaa ja muuttaa se taloudelliseksi eli työhuoneiksi. Keskiössä on siis toiminnan autonomisena

säilyttäminen ja uudistaminen ja tämä on koko taidekentän yksilöiden yhteinen intressi. Bourdieu korostaa pääomien kokoamista yksilön toiminnan ensisijaisena pyrkimyksenä. Vaikka kentän arvoperustan ylläpitäminen ja autonomiapyrkimykset ovat näennäisesti toiminnan perustana, Bourdieu painottaa valta-asemien lujittamiseen liittyvää kamppailua, joka itsessään on usein tavoitteena. Varsinkin hänen käsityksensä taiteen kentästä perustuu kentän sisäisen kamppailuun siitä, kenellä on valta määrittää, mikä on taidetta. (ks. Bourdieu 1996.) Kenttä itse ja siellä tapahtuva taistelu määrittää myös sen piirissä tapahtuvan arvioinnin säännöt (Malkavaara 1989, 34). Malkavaaran tulkinnan mukaan taidekentällä kilpailun kohde on kulttuurinen kompetenssi eli, se kuka määrää taidekentän arvoista ja arvostuksesta. Aineistossani tämä taidekentän sisäinen valtataistelu on mahdollista havaita järjestötaiteilijoiden ja alakulttuurin edustajien välillä, mutta tutkimuskysymysten kannalta se ei ole oleellista. Kenttien sisäinen kilpailu määrittelyvallasta ei ole niin oleellinen työhuonekeskustelussa kuin eri kenttien välinen kilpailu symbolisesta pääomasta. Valtakamppailua ei käydä ensisijaisesti kentän sisällä, vaan eri kenttien, taidejärjestelmän ja hallinnollisen järjestelmän välillä. Turun Sanomissa esiin tuotujen, taiteen puolesta esitettyjen perusteluiden syy on kasvattaa myötätuntoa taiteen puolesta ja saada yleinen mielipide taiteilijoiden puolelle, jolloin myös konkreettiset päätökset täytyisi tehdä tätä demokratian ääntä kuunnellen. Eri asia on, onko symbolisen pääoman kerääminen vain väline taloudellisen hyödyn tavoittelussa, vai voidaanko sillä tulkita olevan arvoa itsessään, päämääränä esimerkiksi taiteen arvostuksen kohentaminen. Työhuoneista puhuminen ja asian ylläpitäminen aktiivisesti voi näyttäytyä tässäkin valossa.

2.5. Kytkökset kulttuuripoliittiseen keskusteluun

Tutkimukseni liittyy laajempaan keskusteluun taiteilijoiden työskentelyedellytyksistä, ja taiteellisen työn merkityksestä yhteiskunnalle. Seuraavaksi käyn lyhyesti läpi kulttuuripoliittisen keskustelua ja sen taustoja. Sen valossa voidaan tarkastella käsillä olevaa keskustelua, ja arvioida sen paikkaa osana laajempaa kulttuuripoliittista keskustelua. Kulttuuripolitiikan keskustelun ytimessä on ollut kulttuuristen tukitoimien oikeuttaminen. Näiden argumenttien muutos ajassa on kiinnostanut kulttuuripolitiikan tutkijoita. Suomessa nämä kulttuuripolitiikan ajanjaksot on

jaettavissa kolmeen eri ”linjaan”. Niin kuin kaikki historiallinen jaottelu, eivät nämäkään ajanjaksot ole osoitettavissa selkeärajaisina kokonaisuuksina, vaan kulttuuripolitiikan painotukset ovat muuttuneet toisiksi liukuvasti. Jotkut keskustelunaiheet ovat olleet esillä jatkuvasti, mutta toiset ovat korostuneet tiettyinä aikoina muita enemmän. Ensimmäinen pitkä linja ajoittuu 1960-luvulle ja sen tavoitteita leimaa kansallisen identiteetin luominen. Toinen pitkä linja on 1960–1990 välillä, jolloin kulttuuripolitiikassa korostui hyvinvointivaltion luominen ja kulttuurin kenttää leimasi läpivaltiollistuminen. Kolmatta pitkää linjaa, 1990-luvulta alkaen, on leimannut markkinoituminen, kansainvälistyminen ja kulttuurinen yhteiskuntapolitiikka. Viimeksi mainitulla tarkoitetaan kulttuuriin sisältyvien merkitysten ja voimavarojen tunnistamista ja hyödyntämistä. (Kangas ja Pirnes 2003, 69.) Kulttuuripoliittisessa keskustelussa taiteen välineelliset arvot ovat olleet 1980-luvulta alkaen tiivis aihe. Kulttuurin ja taiteen taloudellinen arvo on puhuttanut eri tahoja. Instrumentaalisten perusteiden korostus kiihtyi 1990-luvulta alkaen, kun kulttuuripoliittista keskustelua on värittänyt tietynlainen markkinaistuminen ja uusliberaalit perustelut. Aiemmin kulttuuri nähtiin osana sosiaalisia oikeuksia ja kansakuntaa rakentavana voimana. Nytemmin kulttuurilta on vaadittu taloudellisia ja palvelupoliittisia hyötyjä. Kulttuurista on tullut aluekehityksen ja elinkeinopolitiikan väline. Hyötynäkökulmaa perustellaan taloudellisten, matkailullisten ja imagollisten vaikutusten avulla. (Ahponen 1994, 110–112 ja Ilmonen 1998, 48.) Myös Euroopassa kulttuuri on tullut kaupunkien imagon rakennukseen strategisen kehittämistyön ytimeen. Yhä useammin kysytään miten kulttuuri voi tukea talouselämää, eikä päinvastoin niin kuin aiemmin oli kysytty. Yhä useampi kaupunki on omaksunut 1990-luvulta lähtien kulttuurijohtaisen kehitysstrategian. (Kainulainen 2005, Ilmonen 2009.)

”Myös tämän päivän poliittis-hallinnollisessa retoriikassa ja ohjelmajulistuksissa kulttuurilta odotetaan nimenomaan alueiden työllisyyttä ja taloutta kohentavia vaikutuksia” (Kainulainen 2005, 33).

2.5.1. Autonomiakeskustelu

Keskustelu Turun taiteilijoiden työhuoneista liittyy taidealan tekijöiden pyrkimykseen pitää työnsä riippumattomana toisaalta poliittis-hallinnollisesta tahosta, toisaalta markkinatalouden vallasta. Taiteilijat haluavat olla riippumattomia ulkopuolisesta ohjauksesta, mutta työn materiaaliset edellytykset ovat ongelmana riippumattomuuden toteutumisessa. Jotta taiteilijat voivat tehdä työtään, on materiaalistien edellytysten täytyttävä, mutta heidän on pysyttävä myös vapaina. Beckerkään ei näe vapautta ongelmatomana. Taiteilija, joka saa avustusta tai jolla on mahdollisuus saada tukea julkisista varoista, ei voi olla täysin vapaa. Beckerin mukaan taiteilijat muistavat työskennellessään keneltä ovat tukea saaneet ja, että heidän tekemänsä työ voidaan tulkita julkisen edun tavoittelun valossa, jos sitä on julkisin varoin tuettu. Myös mahdollisuus saada julkista tukea vaikuttaa työn lopputulokseen. Työskentelyn ylle lankeaa ikään kuin varjo, koska taiteilijat haluavat joko säilyttää saamansa tuen, tai saavuttaa statuksen, jonka perusteella heitä voisi julkisin varoin tukea. (1982, 181).

Valtio käyttää määrittelyvaltaansa suhteessa taiteilijuuteen ja taiteeseen käytännössä, lainsäädännön ja julkisen tuen suuntaamisen avulla (Arpo 2004, 132–133). Beckerin mukaan valtio luo viitekehyksen taiteilijoiden toiminnalle lakien, erityisesti tekijänoikeuslain kautta, mutta ei vain, se mitä hallinnolliset toimijat tekevät, vaan myös se mitä he jättävät tekemättä, vaikuttavat myös taideteoksiin. Taiteilijoiden toimia voidaan joko rajoittaa tai ehkäistä kokonaan myös sillä, ettei toimita heidän hyväkseen lainkaan. Becker korostaa kuitenkin, ettei kyse ole siitä, että valtion pitäisi auttaa taiteilijoita saavuttamaan päämääränsä. Oleellisempaa on, että valtion toimet vaikuttavat teosten lopputulokseen sekä toiminnallaan, että passiivisuudellaan. (1982, 177.) Valtion taloudellinen tuki voi olla merkittävää, mutta mikäli taiteilijoilla on tarpeeksi rahaa toteuttaakseen toimintaansa, voi valtio vaikuttaa muillakin keinoilla kuten lainsäädännöllä. Becker ottaa huomioon myös valtiot, joissa taide estetään voimakkein. Yleensä sen jakelun tai esittämisen estäminen on yleisin keino. Näissä tapauksissa väkivallan uhka, tai pelko siitä, vaikuttaa työskentelyyn. (1982, 191.) Epäsuorat estämisen keinot ovat kuitenkin mielenkiintoisempia ja todennäköisempiä valtioissa, joissa sananvapaus on vahva perusperiaate. Turun tapauksessa voidaan tarkastella kaupungin roolia taiteilijoiden työedellytysten takaajana. Turvaamalla

työtilat tai jättämällä osan taiteilijoista vaille tiloja kaupunki käyttää määrittelyvaltaansa tahtomattaan tai tietoisesti. Becker puhuu erityisistä taiteenaloista kuten elokuvateollisuus, jotka ovat melkein täysin riippuvaisia valtion panostuksesta kalliiden laitteidensa vuoksi (1982, 181). Myös tilakysymys voidaan luokitella tähän kategoriaan. Vaikka taiteilijoilla olisikin taloudellisesti mahdollista vuokrata yksityiseltä taholta toimitiloja, ei sopivia välttämättä löydy. Usein isot, tilavat, taiteen tekemiseen soveltuvat tilat ovat julkisen hallinnon omistuksessa, jolloin kuvataiteen tuottaminen on riippuvainen julkisesta hallinnosta. Beckerin mukaan, se miten taidetta tuetaan, riippuu siitä mitä taiteilijat ja kulttuuriorganisaatiot tuottavat ja miten vastaavat saatuun tukeen. Edustuksellisissa demokratioissa päättäjien pelkona on, että äänestäjien tietoon tulee jos he ovat äänestäneet hölmöjen, epäsiiveellistä, epä-älykkäiden tai epäsiinämaallisten teosten tukemisen puolesta. (1982, 182.) Sama pätee toisinkin päin. Mikäli tiedetään, ettei kansalaisten puoltamaa taidetta ole tuettu ollenkaan, äänestäjät saattavat reagoida negatiivisesti. Taiteen laatu on, Beckeriä mukaillen, vastine julkisesta tuesta.

Malkavaara (1989) on käsitellyt aihetta tutkimuksessaan ”*Kauneus ja mahti – taidejärjestelmän ja poliittis-hallinnollisen ohjausjärjestelmän välisten suhteiden taidekeskeistä tarkastelua.*” Hänen mukaansa konfliktien avulla voidaan tarkastella niin kulttuurin sisäisiä verkostoja kuin poliittis-hallinnollisen tahon vuorovaikutusta. (Malkavaara 1989, 15.) Malkavaara tarkastelee taidejärjestelmän ja poliittis-hallinnollisen järjestelmän välisiä suhteita subjekti ja vastasubjekti näkökulmasta. Malkavaara kuvailee näiden eri toimijoiden suhdetta Anthony Giddensin näkemysten pohjalta. Toimijoiden eli subjektien ja vastasubjektien suhde koostuu kaksisuuntaisesta toiminnasta; velvoittamisesta ja oikeuttamisesta. Subjektien ja vastasubjektien toiminta voi olla joko puhdasta ja aitoa tai sitten epäpuhdasta vaikuttamista. Puhtaassa subjekti-vastasubjekti-toiminnassa hallinnollisen järjestelmän keinona on velvoittaa taidejärjestelmän toimijat ”mahdollisimman hyvään” taiteen tekemiseen oikeuttamalla heille ulkoisia tuottamisedellytyksiä. Taidejärjestelmän toimijat puolestaan velvoittavat ohjausjärjestelmän toimijat takaamaan tuottamisedellytykset oikeuttamalla yhteiskunnan muut jäsenet ”käyttämään” taidetta. Tässä puhtaassa subjekti-vastasubjekti-toiminnassa järjestelmät käyttävät omaa ”kompetenssiaan” eli oman järjestelmän sisäisiä vahvuusalueita perustellessaan toimintaansa. Esimerkiksi taidejärjestelmän toimijat tukeutuvat

esteettisiin perusteluihin, kun taas hallinnonjärjestelmä yhteiskunnallisiin perusteihin. ”Puhdas” ja ”epäpuhdas” ovat määritelminä arvottavia, mutta niiden käytölle löytyy perustelu Malkavaaran tutkimuksesta. Hänen mukaansa on haittaa siitä, jos eri arvoperusteiset argumentit sekoittuvat kenttien välillä. Mikäli toisen järjestelmän arvoperusteisiin vedotaan jatkuvasti, ne voivat olla pidäkkeitä ja uhkatekijöitä taidejärjestelmän omalle kehityslogiikalle. (1989, 74.)

On syytä kysyä, onko taiteen arvostus kasvanut samalla, kun sen yhteiskunnallisista hyödyistä on puhuttu korostetusti. Robert Arpon mukaan 1990-luvun puolivälistä alkanut keskustelu taiteen ja talousmaailman kohtaamisesta on vaikuttanut käytännössä vain hyvin vähän taiteilijoiden arvostukseen. Suomen kuvalehdessä (Suomen kuvalehti 49/1991; 45/1996; 13/2001; 18/2004) julkaistun tutkimuksen mukaan kuvataiteilijoiden ammatin arvostus on laskenut vuodesta 1991 vuoteen 2004 mennessä 108 sijaa. (Arpo 2004, 6 ja 154.) Terveysvaikutuksia ja yhteiskunnallista hyötyä tarjoavia tahoja on paljon muitakin ja kuin taidekenttä, joten näihin argumentteihin vetoaminen yksistään ei riitä taiteen oikeuttamiseksi. Tästä huolimatta Turun Sanomissa käyty legitimointikeskustelu pyörii enimmäkseen näiden ”epäpuhtaiden” keinojen varassa. Niin sanotut puhtaat, esteettiset perustelut ovat poikkeuksena muiden joukossa. Raja puhtaan ja epäpuhtaan perustelun välillä on toisinaan hämärä, koska instrumentaaliset perustelut alkavat vakiintua osaksi taiteen kentän puolustuksen perusargumentteja.

Perustelujen määrittely ei sinänsä ole mielenkiintoista ellei oteta huomioon sen kytköksiä autonomiadiskurssiin. Voiko taidekenttä säilyä itsenäisenä kenttänä, jos sen olemassaolo riippuu toisen kentän arvoperusteista? Taidemaailma käy jatkuvaa keskustelua siitä, missä määrin markkinat voidaan päästää jäsentämään taidemaailman sisäisiä prosesseja. Esimerkiksi Jürgen Habermas (Sevänen 1998, 247–248) on kirjoittanut, että modernisaation edetessä taide haluttiin jättää alueeksi, jolla voitiin kyseenalaistaa kaiken nielevää rationalisoitumiskehitystä. Sivistyneistö koki vastenmieliseksi kaupallistumisen ja hallinnoitumisen. Vastenmielisyydessä oli kyse siitä, että sivistyneistöpiirit pelkäsivät kaupallistumisen ja politisoitumisen tuhoavan taiteelle ominaisen esteettis-ekspressiivisen luonteen. Taide näyttäytyi ”elämismaailman” viimeisenä, rationaalisuudesta vapaana saarekkeena, ja tämän saarekkeen uhkasi peittää alleen talouselämä.

Becker tarjoaa tähän kysymykseen vaihtoehtoisen näkökulman. Voisiko kyseessä olla taidemaailman muutos, ei niinkään taistelu olemassaolosta? Becker toteaa, että esteettiset ja moraaliset muutokset yhteiskunnassa vaikuttavat myös taiteeseen (1982, 305). Koska taidemaailma ei ole erillinen muusta yhteiskunnasta, se joko sulkee tai ottaa itseensä tiettyjä arvoja (1982, 348). Tutkimalla mekanismeja, jotka auttavat taidemaailmaa toimimaan, voidaan Beckerin mukaan saada jonkinlainen käsitys taidemaailman muutoksesta (1982, 310–311). Beckerille on tärkeää havainnoida kollektiivisia, sosiaalisia toimintoja muutosten havainnoimisessa, ei niinkään esimerkiksi innovaatioita tai uusia keksintöjä. Tärkeintä ovat prosessit, jotka mobilisoivat ihmisiä yhteistyöhön. Uusi taidemaailma syntyy kun joukko ihmisiä, jotka eivät ennestään ole organisoituneet, tuottaa taidetta uusilla menetelmillä tai käyttävät vanhoja menetelmiä uudella tavalla. Jotkut taidemaailmat syntyvät uuden ajattelutavan tai idean perusteella, jotkut uuden yleisön ympärille. (1982, 312–313.) Taidemaailman kuolema on päinvastainen tapahtuma, jossa kukaan ei enää työskentele sen puolesta. Rajat uuden, kuolleen tai muuttuneen taidemaailman välillä ovat niin häilyviä, ettei niitä voi osoittaa. Beckerin mielestä, ei voida olla varmoja, onko kyseessä täysin uusi taidemaailma vai vain muuttunut sellainen. Voidaankin pohtia, onko Turun työhuonekeskustelu ja alakulttuuripääkaupunki merkki taidemaailman muutoksesta. Talouden ja poliittisen kentän arvoperusteet ovat ehkä tulleet jäädäkseen osaksi taidemaailmaa.

3. TYÖHUONEKESKUSTELU TURUSSA

Taiteilijoiden työhuoneet ovat puhuttaneet Turussa aika-ajoin enemmän tai vähemmän. Taiteilijoiden työtilaratkaisua pohtivan työryhmän toimenpide-ehdotuksessa todetaan, että erityisesti 1990-luvulla taiteilijoiden työtiloista oli muodostunut ongelma taiteilijamäärän kasvun ja yhteiskunnan rakennemuutoksen takia. (30.6.2008, Turku.) Toisin sanoen, työhuoneista on tullut ongelma, kun kysyntä ja tarjonta eivät vastaa. Taiteilijoita on enemmän kuin tarjolla olevia työhuoneita. Ongelman esittämistapaan sisältyy oletus, että työhuoneiden tarjoaminen on oikeutettua ja tarpeellista. Tämän lisäksi oletuksena on, että taiteilijat eivät itse – tai ainakaan yksin ilman yhteiskunnan tukea, järjestä työtilojaan. Kaupunki on usein se taho, jonka odotetaan auttavan työtilaongelmassa osittain siksi, että soveltuvat tilat ovat usein kaupungin omistuksessa, mutta myös siksi, että käytännöllä on historialliset juuret. Kaupungin tarjoamien ateljeiden historia Turussa alkoi 60-luvulta, jolloin Parrantielle rakennettiin ensimmäinen merkittävä työtila taiteilijoille vuonna 1968. Tuolloin ateljeetiloja rakennettiin kaikissa Suomen suurimmissa kaupungeissa ja ne rahoitettiin usein yksityisten lahjoitusten turvin. Parrantie toteutettiin säätiöpohjaisena ratkaisuna Turun kaupungin, Arte ry:n, Turun Taiteilijaseuran ja valtion yhteisrahoituksella. Linnan kiinteistöstä annettiin tiloja taiteilijoiden käyttöön 1980-luvulla (Tuhkanen 1988, 122 ja Taiteilijoiden työtilaratkaisua pohtivan työryhmän toimenpide-ehdotus 30.6.2008, Turku). 1980-luvun lopussa ja 90-luvulla taiteilijoille tarjottiin teollisuuskiinteistöjä, jotka odottivat uutta pysyvää käyttöä tai purkamista. Näiden kiinteistöjen vuokratasot olivat kohtuulliset, mutta vuokrasopimukset yleensä lyhytaikaisia. (Vesikansa 2004, 12.) 2000-luvulle tultaessa oli virinnyt uusi keskustelu taiteilijoiden työhuonetilanteesta. Suomen Ateljeesäätiön ohjelmaehdotus (2000) ja TAO-toimikunnan mietintö (2002) nostivat tilaongelmat esiin julkisessa päätöksenteossa. Näissä todetaan työtilaongelma ja korostetaan työtilojen välttämättömyyttä taiteilijoiden työskentelylle. Jälkimmäisessä todetaan, ettei ongelma ole siinä, ettei tiloja olisi olemassa, vaan niiden saaminen taiteilijakäyttöön ilman yhteiskunnallista tukea, on lähes mahdotonta. Näiden selvitysten, kuten myös Vesikansan selvityksen perusteella, käynnistettiin tilojen lisäämistä varten valtiollisia hankkeita. Niiden toteutuminen Turussa on ollut vaihtelevaa. 1980-luvulla toteutetut kyselytutkimukset paljastavat, että suurimpana ongelmana Turussa jo työhuoneen omaavilla taiteilijoilla oli varastotilojen

puutteellisuus ja työtilojen pienuus. Myös muihin käytännön epäkohtiin kiinnitettiin huomiota. Kiinnostavaa käsillä olevan aineiston kannalta on se, että vuonna 1981 joka neljännellä taiteilijalla ei ollut työtiloja ja 70 prosentilla ei ollut varastotiloja. (Tuhkanen 1988, 126.) Taiteilijoiden työhuoneongelmat eivät siis ole uusi ilmiö. Päinvastoin ongelmallinen tilanne tilojen suhteen näyttäisi olevan enemmän sääntö kuin poikkeus. Tuhkasan tutkimuksessa korostui asianmukaisten työhuoneiden välttämättömyys elinkeinon harjoittamisen, urakehityksen, terveyden ja taiteellisen tasokkuuden kannalta. Kaupungin tehtäväksi nähtiin jo tuolloin lisätyöhuoneiden tarjoaminen ja puuttuminen etenkin varastointiongelmaan. (Tuhkanen 1988, 150.) Lamavuosien jälkeen 1990-luvulla kaupungeista vapautuviin teollisuuskiinteistöihin sijoitettiin taiteilijoiden työtiloja. Näin myös Turun Jokikadulla, jonne muutti vuosina 1998–2001 40 luovan alan toimijaa. (Taiteilijoiden työtilaratkaisua pohtivan työryhmän toimenpide-ehdotus 30.6.2008, Turku.) Opinnäytetyöni keskiössä oleva keskustelu sai alkunsa, kun Jokikadun kiinteistössä työskennelleet taiteilijat olivat vaarassa joutua tilattomiksi.

3.1 Keskustelun kulku

Esittelen seuraavassa keräämiäni Turun Sanomien artikkeleiden pohjalta rakentunutta kuvaa työhuonekeskustelun kulusta 2000-luvun alusta alkaen. Vaikka varsinainen analysoitava aineisto rajautuu 2000-luvun loppuun, on kokonaisuuden ymmärtämiseksi hyvä kartoittaa tilannetta pidemmältä ajalta. Selostan tapahtumat ensin lyhyesti ja kerron mainitsemistani tapahtumista tarkemmin tuonnempana tässä kappaleessa. Tarkoituksena on luoda yleiskuva ajalta, jota aineisto koskee.

Olen seurannut Turun Sanomissa käytyä keskustelua vuodesta 2000 alkaen, jolloin Jokikadun kiinteistön kohtalo tuli ajankohtaiseksi puheenaiheeksi. Jokikatu 2-6 on vanha teollisuuskiinteistö, jonka käytöstä alkoi vuonna 1997 keskustelu. Sen seurauksena paikalle saatiin työskentelytilat 45 taiteilijalle, mutta jo ennen sitä paikalla oli työskennellyt taiteilijoita ja taidevalimo (TS 5.11.1997).

Tilanne muuttui muutamaa vuotta myöhemmin kun Turun Tilalaitoksesta tuli taiteilijoiden vuokranantaja ja kulttuuritoimi lopetti vuokratuen maksamisen varojen puutteessa (TS 5.3.2000). Tilalaitoksen toimintaa selitti sen johtaja Martti Kuitunen Turun Sanomissa 5.3.2000. Tilalaitoksen toimintaa on ohjannut ensisijaisesti

tulostavoitteet ja päätöksiin on vaikuttanut kiristynyt taloudellinen tilanne. Tämä selitys näkyy vahvana myöhemminkin. Martti Kuitunen selitti, että 2000-luvun alussa Tilalaitos oli ”pakotettu” myymään osan kiinteistöistään päästäkseen kaupungin asettamaan tulostavoitteeseen. Tuolloin alkoi keskustelu Jokikadun omistajanvaihdoksesta ja neuvotteluja seurattiin tiiviisti Turun Sanomissa. Tontin arvo oli noussut parannettujen liikenneyhteyksien takia ja omistajan mukaan paikan sijainti oli liian hyvä taiteilijoiden työtiloiksi (TS 1.5.2002).

Kaupunki teki Jokikadun kiinteistöä myyntipäätöksen vuonna 2001, mutta se annettiin myyntiin vasta vuonna 2006. Näiden vuosien aikana käytiin kädenvääntöä kiinteistön kohtalosta useita kertoja. Taiteilijat pyrkivät monin eri tavoin pitämään työtilat Jokikadulla. Ensin taiteilijajärjestöt pyysivät Museovirastolta rakennuksen suojelua (TS 20.9.2000) ja saivatkin sen. Sen jälkeen taiteilijat kutsuivat Ateljeesäätiön tekemään sovintoehdotusta, jossa rahoituksen ja tilojen käytöstä esitettiin vaihtoehtoisia malleja (TS 22.11.2002).

Vuodet 2004 ja 2005 oli hiljaista aikaa Jokikadun suhteen, mutta keskusteluun tuli uusi käänne kulttuuripääkaupunkivuoden noustessa otsikoihin vuonna 2006. Kulttuuripääkaupunki -keskustelu kiihdytti keskustelua, nostatti taiteen ja taiteilijoiden aseman esille ja herätti keskusteluun mukaan tahoja, jotka ennen eivät olleet ottaneet asiaan kantaa. Vuonna 2006 taitelijat valtasivat Ratapihan ja Spirit -suunnitelma luovutettiin (TS 9.6.2006). Siinä taiteilijat esittivät Jokikadulle monipuolista taidekeskusta. Ehdotukset eivät kuitenkaan johtaneet käytännön toimiin, vaan Jokikadun kiinteistön myyntineuvottelut jatkuivat. Jatkuva epävarmuus kirvoitti taitelijat tekoihin kuten talonvaltauksiin, ja keskustelua ylläpidettiin eri puheenvuorojen, mielipidekirjoitusten ja tempausten avulla. Tilalaitoksen kanta Turun Sanomissa oli puolustelevalta, ja se pyrki vakuuttamaan vuosien varrella julkisesti, että taiteilijoille taataan työskentelytilat tavalla tai toisella. Loppuvuodesta 2006 Pääskyvuoren kasarmia tarjottiin taiteilijoiden tulevaksi työtilaksi. Mitään sitovaa päätöstä ei kuitenkaan saatu aikaiseksi. Turun Sanomissa tuotiin esille taiteilijoiden ja muidenkin kulttuurivaikuttajien kovaa arvostelua ja kyseenalaistamista kulttuuripääkaupunkia vastaan sillä perusteella, etteivät kulttuurin perusasiat olleet kunnossa. Kulttuurista käyty keskustelu kietoutui kulttuuripääkaupunkihankkeen arvostelun ympärille.

Aineisto, jota käsittelen tarkemmin, alkaa 2007 alusta, jolloin työtilaongelmaan oli löydetty vastaus Pääskyvuoren kasarmista. Käytännön ongelmia ilmeni kuitenkin pian. Ensin selviteltiin vuokratasoa, joka oli alussa liian korkea taiteilijoille. Seuraavaksi selvisi, että tilaa tarvitsevia taiteilijoita olisi paljon enemmän kuin oli ennakoitu. Taiteilijoita turhautti myös remontti, jonka takia he eivät päässeet muuttamaan Pääskyvuorelle luvatussa aikataulussa. Samaan aikaan kulttuuripääkaupunkivuoden arvostelu jatkui. Taiteilijoiden radikaalimpi ryhmittymä sai näkyvyyttä, kun alakulttuuripääkaupunki -hankkeen ensimmäisestä näkyvästä tempauksesta; taidelsummi-tapahtumasta uutisoitiin 20.9.07. Loppuvuodesta perustettiin tilatyöryhmä selvittämään taiteilijoiden työtilatarvetta (TS 21.11.07). Tilatyöryhmään kuului taidejärjestöjen edustajia ja sitä johti apulaiskaupunginjohtajan avustaja Juha Rantasaari. Selvitys valmistui 30.6.2008. Sen mukaan talvella 2007 oli 35 taiteilijaa ilman tiloja, joista osa 15–20 Jokikadulta odottamassa korvaavia tiloja. Selvityksen mukaan vuoteen 2011 mennessä tilantarvitsijoita olisi 180, johtuen siitä, että osalla taiteilijoista oli selvityksen hetkellä työtilat, mutta niistä suuri osa todennäköisesti tilapäisiä. (Taiteilijoiden työtilaratkaisua pohtivan työryhmän toimenpide-ehdotus 30.6.2008, Turku.)

Vuoden 2008 alussa keskustelu keskittyi yleisesti taiteen ja taidelaitosten asemaan Turussa. Pääskyvuoren kasarmi oli edelleen remontissa, eikä Jokikadun myynti ollut vielä varmistunut. Taiteilijat oli kuitenkin häädetty Jokikadulta ja se odotti tyhjillään uusia omistajia. Huhtikuussa otsikoihin nousivat jälleen talonvaltauksat, kun alakulttuuria edustava ryhmä taiteilijoita valloitti Jokikadun kiinteistön. Taiteilijoiden työtilaratkaisua pohtivan työryhmän toimenpide-ehdotuksesta uutisoitiin 8.8.2008. Selvitys poiki vakuuttavan keskustelun, kun kaupunginjohtaja Mikko Pukkinen otti asiaan kantaa elokuun lopussa. Hän toi esille sen, että Turkuun tarvitaan Luovan talouden keskus. Sitä alettiinkin suunnitella vauhdilla. Käytännön ehdotuksiakin esitettiin, mutta toteuttamista ei ollut aloitettu vielä vuoden 2009 syksyllä. VR:n konepajoja ehdotettiin kulttuurikäyttöön 5.9.2009 ja tuolloin arvioitiin, että osa rakennuksesta saataisiin kulttuurikäyttöön vuoteen 2011 mennessä.

3.2. Keskusteluun osallistujat kenttäteorian valossa

Työhuonekeskusteluun osallistuneet kolme eri tahoja olivat taiteilijat, alakulttuurin edustajat ja päättäjät. Sosiaalinen todellisuus voidaan jakaa, Bourdieuta mukailleen, kenttiin sen perusteella, mitä arvoja tai pääomia kullakin kentällä arvostetaan. Bourdieun mukaan pääomat ovat sidoksissa kulloiseenkin tilanteeseen. Pyrkimyksenä on kerätä sitä pääomaa, joka kulloinkin on kentällä arvokkainta toimintojen ja aseman saavuttamisen kannalta. Olen jakanut työhuonekeskustelijat taiteen kenttään ja poliittiseen kenttään. Bourdieun mukaan taidekentällä käydään kamppailua taiteen määrittelyvallasta. Malkavaaran tutkimuksessa (1989, 34) taidekentällä kilpailun kohde on kulttuurinen kompetenssi, eli se kuka määrää taidekentän arvoista ja arvostuksesta. Aineistossani tämä taidekentän sisäinen valtataistelu on mahdollista havaita järjestötaiteilijoiden ja alakulttuurin edustajien välillä, mutta tutkimuskysymykseni kannalta se ei ole oleellista. Kenttien sisäinen kilpailu määrittelyvallasta, ei ole niin oleellinen työhuonekeskustelussa, kuin eri kenttien välinen kilpailu symbolisesta pääomasta. En käytä taidekenttää samassa laajassa merkityksessä kuin Bourdieu (Bourdieu 1991, 44–46), enkä esimerkiksi keskity huomioimaan kentän sisäistä määrittelykamppailua. Tässä tapauksessa taidekenttä nähdään kontekstisidonnaisena, yksittäisenä ryhmänä, jolla on yhtenäinen päämäärä. Käsillä olevassa työhuonekeskustelussa, taidekenttään kuuluvilla on tavoitteena kerätä taloudellista pääomaa ja valtaa sen käytön suhteen. Yleisen mielipiteen kautta taiteilijat voivat vaikuttaa heitä koskeviin julkisiin päätöksiin.

Taiteilijoilla tarkoitan taiteilijajärjestöjä ja yksittäisiä kuvataiteilijoita, joilla on jo ennestään ollut työtiloja kaupungilta. Eri järjestöjen puheenjohtajat kuten kuvanveistäjien Jöotti ry:n puheenjohtaja Maarit Nissilä ja Arte ry:n Minna Maija Lappalainen ovat olleet usein äänessä, samoin Titanikin kannatusyhdistyksen Kellukeen puheenjohtaja Tuike Alitalo. Muita Turun Sanomissa mainittuja yhdistyksiä ovat Artagon, Turun Taidegraafikot, Turun piirustusseura ja Turun maalausseura. Yhdistysten edustajien lisäksi on huomiota saanut taiteilijoiden ”vapaa” ryhmittymä, Suvi Auvinen tiedottajanaan. Heidän toimintamuotonsa on muuttunut matkan varrella useaan otteeseen. Jokikadun valtauksen yhteydessä puhuttiin Kulttuurikeskus Jokikadusta. Turun Sanomissa taiteilijat on esitetty useimmiten homogeenisena ryhmänä, mutta varsinkin vuonna 2007 vapaa ryhmittymä profiloitui

selkeämmin omaksi ryhmäkseen Alakulttuuripääkaupunki hankkeen alle (TS 25.8.08). Suvi Auvinen on toiminut tiedottajana lähes kaikissa alakulttuurin tempauksissa. Toisin kuin taidejärjestöt, alakulttuurin edustajat eivät ole löytäneet yhteistä säveltä päättäjätahon kanssa. Alakulttuurin edustajien tarkoituksena oli saada tiloja taidetapahtumille. He halusivat avointa toimintatilaa, eivätkä pelkästään taiteilijoiden yksityiskäyttöön tarkoitettuja ateljeetiloja.

Hallinnollinen taho eli päättäjät olivat keskustelun toinen osapuoli. Tähän poliittiseen kenttään kuuluivat Turun Tilalaitos, kulttuurilautakunta, Turun Kaupungin hallitus ja kulttuuritoimi. Selvennän tarpeen mukaan sitä mikä osa hallinnollisista elimistä on kulloinkin kyseessä. Yhtenä osapuolena on ollut koko 2000-luvun ajan Turun Tilalaitos, jonka johtajaa, entistä kulttuurilautakunnan puheenjohtajaa, Martti Kuitusta on haastateltu useaan otteeseen. Tilalaitos huolehtii Turun kaupungin omistamista kiinteistöistä. Se muutti nimensä 2009 vuoden alusta alkaen Tilaliikelaitokseksi. Tuolloin se raportoi tehtäväkseen:

”... huolehtia, että Turun kaupungin omistamien toimitilojen kyky palvella kunnan perustoimintoja säilyy ja kehittyy.” (Tilaliikelaitos 2009, Vuosikertomus 2009, Turun kaupunki).

Käytän työssäni vanhaa nimeä, siksi että se oli käytössä käyttämäni aineiston julkaisuajankohtana. Tilalaitokseen kohdistuu Turun Sanomissa velvoite selittää tehtyjä ratkaisuja. Usein näkökulma on taitelijoista lähtöisin, siispä Tilalaitoksen tehtäväksi jää enimmäkseen puolustaa omia päätöksiään. Ongelmaksi Tilalaitos selittää taloudelliset vaikeudet. Tilalaitos on toisaalta poliittisten linjausten, talouden ja toisaalta taiteilijoiden vaatimusten välissä. Selityksistä näkyy tarve vakuuttaa yleisö hyvistä tarkoituseristään ja vaikeasta tilanteesta puun ja kuoren välissä. Teksteistä näkyy myös halu siirtää vastuu ylemmille päättäjille. Tilalaitos näyttäytyy ikään kuin väliinpuotoajana, joka vain toteuttaa poliittisia linjauksia käytännössä.

Kritiikki kohdistuu Tilalaitokseen, mutta se ei ole ainoa syytetty osapuoli. Tämän käytännön toimijan lisäksi on mukana kaupungin päättävien elimien toimijoita, jotka ovat Tilalaitoksen takana. Turun Sanomissa päättäjätaho muodostaa yhtenäisen kentän sen perusteella, että he puolustavat kaikki omaa instituutiotaan ja

tekemiään ratkaisuja. Sosiaalisia muodostumisen ehtoja ovat puolusteleva argumentointi hyvistä tarkoituseristä. Kaupungin päättäjistä muodostuu Turun Sanomissa asemaansa puolustava kuva. Päättäjät haluavat Tilalaitoksen tavoin vakuuttaa yleisön hyvistä tarkoituseristään. Päättäjät eivät kuitenkaan tyydy vain päätöksien puolustamiseen, vaan haluavat ottaa julkisesti kantaa myös laajemmin taiteen asemaan. Koska Tilalaitos on konkreettinen toimija, päättäjien tehtäväksi jää Turun Sanomissa seurata sivusta tapahtumia ja myös olla kommentoimatta niitä. Osallistumattomuus tuodaan myös esille Turun Sanomissa. Kaupungin päättäjillä on kuitenkin Tilalaitokseen verrattuna aktiivisempi rooli keskustelun ohjaajana. Siinä, missä Tilalaitos vain kommentoi tapahtumia ja puolustelee toimiaan, kaupungin hallituksen jäseniltä tulee myös aloitteita keskusteluun. Päättävä taho kokonaisuudessaan on se, johon lehdistössä kritiikki suunnataan.

Kaupungin hallituksen jäsenet ja kulttuurilautakunnan jäsenet on mahdollista erottaa toisistaan sen perusteella, missä asemassa he näyttäytyvät työhuonekeskustelussa. Kulttuurilautakunnan jäsenten asema ei ole yksinkertainen. Usein he asettuvat taiteilijoiden puolestapuhujiksi, kun taas kaupungin hallitus esiintyy omaa asemaansa puolustavana osapuolena. Joissakin tapauksissa kulttuurilautakunnan jäsenet voidaan katsoa taiteen kenttään kuuluviksi. Kaupungin hallitus ja Turun Tilalaitos muodostavat selkeästi oman poliittisen kenttensä. Poliittisen kentän erikoispiirteenä on se, että sen toimijat joutuvat vetoamaan oman kenttensä ulkopuolisiin toimijoihin, äänestäjiin, jotta he saisivat kerättyä poliittista pääomaa (Bourdieu 1991, 44–46). Tuonnempana huomioon, kuinka tämä vaikuttaa käytyyn keskusteluun.

Päättäjien ja taiteilijoiden lisäksi keskusteluun osallistuvat asiasta muuten vain kiinnostuneet tai kiinnostavat julkisuuden henkilöt, toimituksen valitsevat haastateltavat ja itse toimitus. Nämä ryhmät ylläpitävät keskustelua ja nostavat korostetusti esille tiettyjä aiheita. En määrittele tätä ryhmää erikseen omaksi kentäkseen, vaikka pohdinkin, miten kommentoijat käyttävät tilannetta hyväkseen pääomien keräämisessä. Median roolia voisi pohtia enemmänkin, mutta en tässä lähde laajentamaan aihetta mediatutkimuksen suuntaan. On kuitenkin hyvä tiedostaa, että lehdistö suuntaa tekstinsä lukijoille. Aihe ja tapa kirjoittaa ovat mahdollisimman kiinnostavat. Selkeä draaman ja vastakkainasettelun luoma jännite auttaa lukijoiden mielenkiinnon ylläpitämisessä. Siksi mustavalkoista asettelua taiteilijoiden ja

päättäjien välillä ei ole pyritty pehmittämään. Kulttuuritoimitus näyttäytyy välillä osana taidekenttää puolustaessaan sen varsinaisia toimijoita, taiteilijoita.

Kentät sinänsä eivät ole mielenkiintoinen tarkastelun kohde, vaan se, miten tämän käsitteen avulla voidaan ymmärtää sitä, miten työhuoneongelma on muodostunut. Ongelman ytimessä on taiteen ja poliittisen kentän sama päämäärä kerätä symbolista pääomaa. Nämä kentät kilpailevat lehdistön kautta yleisen mielipiteen suunnasta ja siten siis samasta pääomasta. Ongelman esittämistapa on sellainen, että nämä tahot joutuvat vastakkain. Päättäjien toimia arvostellaan ja siksi he ovat puolustusasemassa. Media on demokratian pelikenttä, jossa eri tahot pyrkivät vakuuttamaan mahdollisimman suuren osan lukijoista eli turkulaisista. Taiteilijat tarvitsevat puolelleen kansalaisten myötätunnon, jotta päättäjät valittaisiin heidän tarpeidensa mukaan. Taiteilijoiden tavoitteena työhuonekeskustelussa on konkreettinen hyöty, työhuoneet. Tavoitteeseen käytetään välineenä taidekentän arvostuksen lisäämistä eli symbolisen pääoman lisäämistä. Ajatuksena on, että mikäli taide nähtäisiin yhteiskunnallisesti tärkeänä, sitä myös tuettaisiin auliimmin. Toisin sanoen taidekentän päämääränä on kerätä taloudellista pääomaa symbolisen pääoman avulla. Taiteen oikeuttamiskeskustelu on symbolisen pääoman keräämisen väline. Päättäjät puolustavat asemaansa, sillä he tarvitsevat kannatusta tulevien vaalien varalle. Keskustelun edetessä työhuoneratkaisu nousee entistä tärkeämmäksi.

3.3 ”Työtiloja tipotellen” -keskustelua vuonna 2007

Pohdin seuraavassa, mitkä asiat työhuonekysymyksessä on esitetty ongelmalliseksi. Tukeudun Bacchin tapaan analysoida poliittista ongelmatilannetta ja etsin ensi sijassa sitä, kuinka ongelma on esitetty. Samalla, kun käyn läpi Turun Sanomissa esitettyjä ongelman syitä, etsin vastausta siihen, mikä merkitys työhuoneella on taiteilijoiden työlle. Taustaoletuksena oli vahvasti, että taiteilijoilla on oikeus työtiloihin. Painokkaimman määrittelyvallan saavatkin taiteilijat. En tässä lähde arvailemaan toimituksen motiiveja siitä, miksi taiteilijat ovat suuremmassa roolissa kuin päättäjät. Tekstistä itsestään löytyy yksinkertainen selitys, ja se on, etteivät päättäjät osallistuneet keskusteluun niin aktiivisesti. Taiteilijat olivat aktiivisempia ja siksi näkyvämmiin esillä. Vuoteen 2007 mennessä oli kulttuuripääkaupunki vakiintunut

osaksi taidekeskustelua. Tarkemmin pureudun kulttuuripääkaupunkivuoden merkitykseen neljännessä luvussa. Se oli kuitenkin mukana taustalla lähes joka artikkelissa, joten en voi jättää sitä vain neljänteen kappaleeseen. Taiteilijat käyttivät kulttuuripääkaupunkia perusteluna sille, ettei työhuoneongelma koske vain taiteilijoita vaan koko Turku. Erityisen suuri epäkohta taiteilijoiden työhuoneiden puutos on kulttuuripääkaupungille.

Vuonna 2007 Jokikadun taiteilijat oli häädetty, ja korvaavien tilojen löytyminen ja käyttöönotto tuottivat ongelmia. Vuoden 2007 alussa työhuonetilanteesta kertoi hyvin kuvataiteilija Kristiina Seppäsen kommentti siitä, että on ilmeisesti yleinen ”*buumi*”, että kaikki jäävät tilattomiksi. Sekä yksityiseltä että kaupungilta vuokranneet taiteilijat joutuivat lähtemään tiloistaan ”*mauttomasti*” juuri kulttuuripääkaupunkivuoden kynnyksellä. (TS 23.2.2007.) Jokikadun kiinteistö oli tyhjennetty ja tilattomat taiteilijat odottivat pääsyä remontoitavaan Pääskyvuoren kasarmiin.

3.3.1. Ongelmat

Hallinnollisen tahon selitys ongelmalle oli selkeä: kaupungin heikko taloustilanne. Julkiset päätökset pohjautuivat laajempaan poliittiseen strategiaan ja rajautuivat taloudellisiin realiteetteihin. Kuitenkin vastuuta pyrittiin välttämään, ja negatiiviset päätökset olivat usein jonkun muun tekemiä. Tilalaitos vetosi kaupungin päättäjiin ja realiteetteihin: kulttuurikiinteistöt olivat huonossa kunnossa ja remontointikustannukset oli katettava vuokratuloilla tai myymällä kiinteistöjä. Se, miksi ongelma oli kasvanut niin suureksi, johtui aikaisemmista päätöksistä. Peruskorjauksista oli säästetty 90-luvulla ja nyt kustannukset olivat entistä suuremmat. ”*Vain hyvää hyvyttään*” ei Tilalaitos voinut ylläpitää tiloja kulttuurilaitokselle, vaan se oli jonkun muun tehtävä. (Turun kiinteistölautakunnan puheenjohtaja Mia Ilola TS 20.4.2001)

Taiteilijoiden näkökulmasta vääränlaiset poliittiset päätökset olivat yksi iso syy työhuoneongelmaan. Päätökset olivat vääriä siksi, ettei yhteistyö ja kommunikointi osapuolten välillä toiminut. Harvinainen kokoontuminen toi toimijat yhteen 21.2.2007, kun Turun Ylioppilasteatteri järjesti paneelikeskustelun taiteentekijöille ja päättäjiä. Varsinaisesti taiteilijoiden työhuoneet eivät olleet tuolloin pääteemana,

vaan keskustelun aiheena olivat yleisesti kulttuuritilat ja taiteen tukitoimet. Esille tuotiin korostetusti yhteistyön puute. Laitosten johtajat (Varsinais-Suomen taidetoimikunnan pääsihteeri Maria Merikanto, TYT:n puheenjohtaja Susanna Airaksinen ja Turun kaupunginteatterin johtaja Ilpo Tuomarila) syyttivät ”hallintokuntia” kulttuuritahdon puuttumisesta, kulttuuripoliittisen kokonaislinjauksen puutteesta ja kulttuuripääkaupunkivuoden murentamisesta huonoilla päätöksillä. Päätäjät (Kaupunginvaltuuston puheenjohtaja Jukka Mikkola, kulttuuritoimenjohtaja Minna Sartes ja kulttuurilautakunnan puheenjohtaja Pekka Ruola) puolustautuvat sanomalla, ettei kulttuuritahdossa ole mitään hävettävää ja, että Turussa tehdään paljon hyvää kulttuuria. Kulttuuripääkaupunkivuoteen sitoutuminen oli merkki kulttuuritahdosta Minna Sartesin mielestä, mutta Turun kaupunginteatterin johtaja Ilpo Tuomarilalle eivät puheet riittäneet kulttuuritahdon esiintuomiseksi. Olisi tarvittu konkreettisia ”satsauksia”. (TS 21.2.2007.)

Kommunikointi ja yhteistyö olivat useassa yhteydessä esillä. Turun Sanomista saa sellaisen käsityksen, ettei päättävä taho ollut tietoinen taiteilijoiden tilatarpeen mittavuudesta eikä tiloja tarvitsevien taiteilijoiden määrästä. Esimerkiksi Minna Sartes ihmetteli julkisesti tilatarvitsijoiden suurta lukumäärää. (TS 23.2.2007).

”On epäreilua, jos meitä syytetään, että niin moni taiteilija jää ilman tiloja. Yritimme ratkaista Jokikadun ongelmaa, ja jos halukkaita ilmaantuu yhtäkkiä lisää, emme ole siitä voineet tietää ennalta. Toivoisin jonkinlaista kohtuullisuutta asiaan, sillä taitelijoiden hyväksi on koetettu tehdä paljon.”

Taiteilijoille ei ole ollut yhdentekevää se, millaisissa tiloissa he työskentelevät. Tärkeäksi kriteeriksi nousi työhuoneiden vuokratason ”kohtuullisuus”. Kohtuullinen, käypä vuokrataso määräytyy muiden kaupunkien taiteilijatiloista sopimista maksuista sekä taiteilijoiden varallisuudesta. Taiteilijat eivät ole ensisijassa voittoa tavoittelevia, mutta kuitenkin hyödyllisiä yhteisölle, ja siksi kaupungin pitäisi tarjota taiteilijoille vuokratasoltaan kohtuullisia työtiloja. Turun kaupunki oli omalta osaltaan sitonut itsensä taiteilijoiden auttamiseen, sillä kaupunki maksoi yhdistyksille pienempää vuokratukea tiloihin, joiden omistaja oli joku muu kuin kaupunki (TS 23.2.2007). Taiteilijoiden riippuvuus julkisesta tuesta on laaja kysymys, jota olen käsitellyt edellä. Tässä yhteydessä on mielenkiintoista huomioda, millä keinoilla taiteilijat välttivät

negatiivisen kuvan syntymistä ja keräsivät sosiaalista pääomaa. Rationaaliset selitykset vuokran suhteen auttoivat asiaa. Pääskyvuoren vuokrataso oli aluksi liian korkea taiteilijoiden mielestä, sillä entisessä kasarmirakennuksessa oli runsaasti hukkaneliöitä käytävissä ja porrastiloissa. Näistä he eivät halunneet maksaa. (TS 20.4.2007 ja 31.5.2007.) Järkevät perustelut ja avoin, julkinen keskustelu kerryttivät taiteilijoiden sosiaalista pääomaa ja vuokra-asiassa päästiin lopulta sopuun.

Beckeriläisittäin ajatellen työhuoneen puuttuminen ei välttämättä estä taiteen tekemistä, mutta vaikuttaa suoraan työn lopputulokseen. Tämä ajatus kuulua läpi silloin, kun taiteilijat puhuivat työhuoneiden puuttumisen lisäksi työhuoneen laadusta. Taiteilijat perustelivat hyvin työhuoneiden laatukriteerit ja he saivat paljon palstatilaa selittäessään, mikä on tärkeää taiteilijan työn kannalta. Sosiaalisen pääoman keräämiseen kuului se, etteivät he kuitenkaan vaatineet ”liikoja” ja perustelivat tarpeensa asiallisesti. Pääskyvuoren kasarmin syrjäinen sijainti oli yksi haittatekijä. Tuolloin mainittiin käytännön ongelmaksi saavutettavuus, julkisen liikenteen vähäisyys ja teosten kuljettaminen. ”näkyvyys kaupungissa” on myös mainittu tärkeäksi taiteilijoille. Taiteilijat perustelevat sijainnin merkitystä, sillä että taiteilijoiden läsnäololla on elävöittävä vaikutus yhteisöön laajemminkin, kuin vain taiteilijoiden sisäiselle yhteisölle. En löytänyt teksteistä yhtään viittausta siihen, että näkyvyys katukuvassa olisi taiteilijoille tärkeää siksi, että se vaikuttaisi positiivisesti esimerkiksi teosten myyntiin tai lisäisi taiteilijoiden tunnettavuutta. Taloudellisista tavoitteista puhuminen tässä yhteydessä olisi ollut sopimatonta. Symbolisen pääoman keräämiseen kannalta asian mainitseminen ei olisi ilmeisesti relevanttia. Yleisön sympatioiden keräämiseen tarvitaan muita pehmeämpiä perusteluja, kuten hyöty yhteisölle.

Työolosuhteiden terveystaikutuksiin ja työssä viihtymiseen löytyy kytköksiä taiteilijoiden puheista. Taiteilijat korostivat moneen otteeseen esimerkiksi työtilojen sosiaalisia merkityksiä. Taiteilijoiden oma yhteisö oli monelle työn edistymisen ja laadun tae. Jokikadun taiteilijayhteisön hajoaminen pahoitti monien mieltä.

”Jarkko Rantanen valmistui vuosi sitten Turun Taideakatemiasta –tai piirustuskoulusta, kuten moni taiteilija itse haluaa sanoa –ja hänestä oli

hienoa päästä heti mukaan maalausseuran työtilaan. Yhteisellä työtilalla on monia synenergiaetuja.” (TS 14.5.07)

”Täällä on voinut hienosti löytää paikkansa vanhempien taiteilijoiden joukkoon.” (Kari-Petteri Kakko Linnankiinteistöstä TS 8.5.07)

Rakennustoimisto Asuntomestarit Oy:n toimitusjohtaja Juha Sammalmaa tarjosi taiteilijoiden työtilaksi vanhaa ruotsalaista seurakunnan taloa Eerikin kadulta. Hän oli mielissään siitä, ettei suuria remontointikustannuksia tule taiteilijoiden takia eikä jo käynnissä oleva remontti haittaa tilojen vuokraamista taiteilijoille.

”Onhan tämä omanlaista tukemista, sillä vuokrataso ei tietysti voi olla sellainen mitä tästä voisi saada. Kukaan ei täysin tee hyväntekeväisyyttä, mutta taiteilijat ovat luonnikkaat vuokralaiset. Heillä ei myöskään ole hirveästi vaatimuksia” (TS 22.3.2007)

Työtilaongelman osittainen ratkaiseminen ei varmasti tuonut huonoa mainosta Asuntomestareille. ”*Luonnikkailla vuokralaisilla*” tarkoitettiin tässä sitä, etteivät taiteilijat vaadi korkeatasoisia tiloja eikä niitä tarvitse kunnostaa heidän käyttöönsä. Kunnostustöitä oli kuitenkin tiedossa, sillä tilat aiottiin myydä tai vuokrata eteenpäin. Silloinkin taiteilijat toisivat vuokratuloja sillä he voivat työskennellä myös remontin aikana, toisin kuin monet muut vuokralaiset. Vuokrasopimus laadittiin vuoden määräajaksi. Eli vuokraa tulisi vähemmän, mutta säännöllisesti ja omistajan sosiaalinen pääoma kasvaisi taiteilijoita avustaessa: rakennustoimiston saama hyvä maine taiteilijoiden auttajana ei tulisi olemaan varmaan haitaksi tilojen seuraavien käyttäjien etsimistä silmällä pitäen. Tämä kertoo keskustelun luonteesta. Sympatiat ovat taiteilijoiden puolella, koska he tyytyvät kohtuulliseen työhuonetason. Heillä on oikeus työhuoneisiin. Kaupunki näyttäytyy tässä negatiivisessa valossa, koska se ei ole ymmärtänyt taiteilijoiden olevan ”edullinen” vuokralaisryhmä. Samansuuntainen, taiteen avulla hyvää mainosta, ja siten taloudellista pääomaa tavoitteleva esimerkki löytyy aineiston ulkopuolelta. Jokikadun kiinteistön ostanut ja kunnostanut yritys mainosti tiloja nettisivuillaan. Trendikkäästi yhtä kokonaisuutta kutsutaan ”Ateljeeksi”. Kyseessä lienee juuri se osa rakennusta, joka oli taiteilijoiden käytössä.

”Moderniin arkkitehtuuriin mieltyneille on tarjolla Ateljee, joka sijaitsee kauimpana Tuomaansillasta katsottuna. Tila on täysin uudistettu, vanhaa kunnioittaen ja arvostaen. 2000-luvun henki on täällä voimakkaimmin läsnä, mutta ei kuitenkaan negatiivisessa mielessä. Selkeitä linjoja, toimivia ratkaisuja ja rutkasti valoa – eli erittäin houkutteleva kokonaisuus. Ateljeen puolella valaistuksella on merkittävä rooli. Se onkin ensiarvoisen tärkeää töitä tehdessä; välillä kirkas keskikesän auringonvalo on paras vaihtoehto, toisaalta erilaiset varjot saattavat luoda juuri oikean tunnelman.”

(http://www.ncc.fi/toimitilat/toimistot/jokikatu2/fi_FI/jokikatu2/ viitattu 7.1.2010)

Taiteilijoiden oikeutta edullisiin työhuoneisiin ei juurikaan asetettu kyseenalaiseksi. Sen sijaan se, kenellä on velvollisuus järjestää taiteilijoille työtiloja, oli usein keskustelun kohteena. Kaupungin päättäjien kommenteista selviää, ettei heille ollut itsestään selvää, että taiteen tukeminen ja työhuoneiden turvaaminen olisi kaupungin vastuulla. Esimerkiksi Kapiteelin kiinteistöpäällikkö Jari Urpon mielestä taiteilijoiden työhuoneiden järjestäminen ei ole välttämättä kaupungin velvollisuus, mutta hyvän tavan mukaista se hänen mielestään on (TS 1.5.2002). Myös taiteilijoiden esitettiin ymmärtävät, ettei kaupunki ole ainoa vastuussa oleva taho.

”Luonnollisesti työtilojen tarjoaminen ei voi olla ainoastaan kaupungin vastuulla, vaan esimerkiksi yhdistysten on tärkeää pystyä ottamaan aktiivinen rooli myös taloudellista vastuuta kantavina tahoina taiteilijoiden työtilaratkaisua haettaessa” (Taiteilijoiden työtilaratkaisua pohtivan työryhmän toimenpide-ehdotus 30.6.2008, Turku)

Muutamaan otteeseen mainittiin ongelmaksi se, että taiteilijoiden työhuoneista päättävä taho on väärä. Tilalaitoksen tulosvastuullisuus mainittiin ristiriitaiseksi, suhteessa vuokralaisten eli taiteilijoiden toimintaan, joka ei ole lähtökohtaisesti kaupallista. Taiteilijoiden mielestä työtilojen hallinnointi pitäisi siirtää kulttuuritoimen haltuun.

Taiteen julkinen tuki on konkreettinen osoitus taiteen arvostuksesta. Työhuonekysymys on saanut Turussa usein niin suuren merkityksen, että se on suora

osoitus taiteen tarpeellisuudesta. Työhuone saa siten myös symbolisia merkityksiä. Työhuoneet ovat taitelijoille sekä työskentelyedellytys, että osoitus yhteiskunnallisesta arvostuksesta. Jos taiteen arvoa ei ymmärretä, on se perusteltava. Taiteilijat vetoavat useaan otteeseen muiden kaupunkien käytäntöihin.

”Muissa kaupungeissa ajatellaan että totta kai taidetta pitää olla. Turussa tilanne vaihtelee päivittäin. Toisena päivänä sanotaan, että tietysti pitää tukea, toisena päivänä ei. Tämä on todella poukkoilevaa.” (taiteilija Tiina Vainio TS 8.5.07)

Taiteilijat korostivat asemaansa aktiivisena, mutta väärin ymmärrettynä joukkona. Uhrin asemaan he eivät halua jättäytyä. He korostavat Turun Sanomissa omaa yritteliäisyyttään, vaikka ovatkin riippuvaisia julkisesta tuesta. Esimerkiksi Taiteilija Tiina Vainio kommentoi Jokikadulta lähtemistä 8.5.2007:

”Jokikatu varmaankin on sitten taas kahdeksan vuotta tyhjillään. Kun tulin sinne itse 1990-luvulla, tila oli ollut tyhjänä juuri kahdeksan vuotta. Nyt meitä on kahdeksan taiteilijaa muuttamassa Barkerin tehtaalle. Ne tilat löysimme yksityisen kautta, emme kaupungin”. Samassa artikkelissa: ”Kun ideomme Jokikadusta monipuolisen taidesuunnitelman, se ei johtanut mihinkään. Myöhemmin sanottiin, että teidän pitäisi järjestää itse jotain ja perustaa taiteilijaseuroja ja -yhdistyksiä. Vaikka meillä on ne kaikki jo, he toteavat.” (TS 8.5.2007)

Suuren yleisön sympatioiden keräämiseksi taiteilijat välttivät elitisoivia sanoja. Esimerkiksi lehtiartikkeleissa on järjestelmällisesti käytetty nimitystä työhuone eikä ateljee. Tämä osaltaan vaikuttaa vanhentuneiden mielikuvien uusimisen tarpeeseen. Termin valintaa voisi tulkita siten, että ateljee viittaa liikaa niin sanottuun korkeakulttuuriin, kun työhuone vuorostaan herättää suurelle yleisölle helpommin lähestyttävän mielikuvan. Kynnyksen madaltaminen oli sanamukaisesti aiheena, kun Turun Sanomissa uutisoidaan vuosittain järjestettävästä Kulkulupa tapahtumasta. Tuolloin yleisö pääsi kiertämään taiteilijoiden työhuoneissa. Tapahtuman avulla haluttiin rikkoa taiteilijoista luotuja vääriä mielikuvia.

”Taiteentekijöiden työhuoneongelmat ovat puhuttaneet alan piirejä vuosikymmeniä sen verran nihkeästi Turun kaupunki on taiteilijoitaan auttanut sopivien työskentelytilojen saamiseksi. Taiteilijat itse ovat halunneet vuoropuhelua yleisönsä kanssa ja yksi keino on kutsua avoimin ovin ihmisiä katsomaan mitä ja missä taidetta tehdään.” (TS 15.4.2007)

Etenkin mielikuva, että taiteilijat työskentelevät yksin ja ovat siten itsekkäitä egoisteja, haluttiin kumota. Näin taiteilija Jarkko Rantanen kommentoi omaa motivaatiotaan avata työhuoneensa yleisölle Kulkulupatapahtumassa 14.5.07:

”Moni voi vielä kuvitella, että taitelija on joku hurja boheemi, joka riutuu tekemisen tuskassaan.”

Jutussa *”Työtiloja tipotellen”* kerrotaan 31.8.07, kuinka taiteilijat ovat oma-aloitteisesti hankkineet työtiloja Eerikinkadulta, Barkerin tehtaalta ja Linnan kiinteistöstä, kun kaupunki ei tarjonnut kokonaisratkaisua. Taiteilijat esitettiin positiivisessa valossa ja he olivat aktiivinen osapuoli. Vaikka Pääskyvuori oli kaupungin tarjoama ratkaisu, sekin esitettiin taiteilijoiden eduksi:

”Pääskyvuoreen muutosta neuvottelee Titanikin kannatusyhdistys Kelluke, joka yrittää löytää työhuoneet 15 taiteilijalle.” (TS 31.8.07)

Näyttäisi siltä, etteivät taiteilijat ja päättäjät päässeet yhteisymmärrykseen siitä, mikä on taiteilijoiden työtilojen tarve. Taiteilijat ylläpitivät tätä näkökulmaa. Turun Sanomissa tuli usein esille, että työhuone on suurelle osalle taiteilijoina työskenteleville välttämätön elannonhankkimisen edellytys. Työhuone toimii paitsi työskentelytilana myös varastona ja näyttelytilana (taiteilija Helena Ruusulaakso TS 22.3.2007.) Osa taiteilijoista ei voi työskennellä lainkaan ilman työtiloja. Taiteilijoiden muistuttamana se mainitaan silloin tällöin.

”Se, ettei ole työtilaa tarkoittaa, että taiteilija tai käsityöläinen ei pysty tekemään työtään eikä hankkimaan leipää itselleen ja perheelleen.” (Tuike Alitalo TS 21.11.07)

Esimerkiksi kuvanveistäjät esitetään erityisesti sellaisena ammattiryhmänä, joiden ei ole mahdollista työskennellä ilman työtiloja.

”Kyllä usko rupeaa menemään. Olen ollut pakkolomalla tammikuusta. Tavarat ovat varastossa, eikä minulla ole varaa vuokrata yksityisiltä työtilaa. Pääskyvuorelle muuttoa odotan kuin kuuta nousevaa. Kuvanveistäjä ei voi kotona tehdä muuta kuin suunnitelmia.” (kuvanveistäjä Mika Natri TS

14.11.07)

Jokikatu oli tuolloin tyhjennetty ja Pääskyvuori odotti tyhjillään uusia vuokralaisia. Taiteilijoiden tilaratkaisua viivästytti se, että Jokikadun kiinteistöstä kiinnostunut rakennusyritys NCC oy oli velvoitettu osoittamaan taiteilijoille korvaavat tilat, mutta koska Jokikadun kauppa ei voinut varmistua ennen Jokikadun saastuneen maa-alueen tutkimista, ei NCC:n velvoite löytää taiteilijoille tilat astuisi voimaan. NCC ei aloittaisi Pääskyvuoren remonttia ennen kuin Jokikadun kauppa selviäisi. Taiteilijat olivat odottaneet muuttoa ilman työtiloja jo tammikuusta alkaen. Heidät esitettiin tilanteessa voimattomina, köyhinä ja riippuvaisina muista toimijoista. Päätävää tahoaa syytettiin katteettomista lupauksista.

Jokikadulta lähdön jälkeen taiteilijat odottivat Pääskyvuoren kasarmiin pääsyä. Vaikka muut tilat olisivat olleet jo valmiit, taiteilijoita ei päästetty muuttamaan tiloihin ennen kuin kuvanveistäjien tilat olisi remontoitu. Väliaikaisen tilan tarpeesta oli myös erimielisyyksiä:

”Olisimme ottaneet myös vaikka miten väliaikaisia tiloja Sepänkadulta tai muualta, mutta Tilalaitoksen mukaan meillä ei ole riittävää tarvetta Sepänkatuun. Mikä sitten on riittävä tarve, jos 35 ihmistä on valmis maksamaan vuokraa työtiloista heti.” (Tuike Alitalo TS 21.11.2007)

3.3.2 Kenttien sulautuminen toisiinsa

Minua kiinnostava havainto on ollut taiteen puolesta esitettyjen argumenttien johdonmukaisuus tukeutua yhteiskunnallisiin hyötyihin. Keinot, millä taiteilijat pyrkivät lisäämään symbolista pääomaa, ovat samansuuntaiset kuin hallinnollisilla

toimijoilla. Molemmat käyttävät yhteiskunnan hyvinvointia perusteena. Varsinkin, kun kyseessä on julkinen rahoitus, uskottavimmat perustelut tukeutuvat julkiseen hyötyyn. Malkavaaran (1989) mukaan poliittis-hallinnollinen järjestelmä määrittää ohjaamiensa järjestelmien suhteellista yhteiskunnallista merkitystä. Tämä tapahtuu järjestelmien, tässä tapauksessa taidejärjestelmän, toimintaedellytyksiä säätelemällä. Taidejärjestelmän toimijoiden tehtävä on tällöin saada poliittis-hallinnollisen ohjausjärjestelmän toimijat vakuuttuneeksi oman järjestelmänsä merkittävydestä. (1989, 68.) Usein taiteen arvostuksen lisäämiseen on Turun Sanomissa käydyissä keskusteluissa käytetty välineellisiä perusteluja eli sitä, mitä kaikkea hyvää taide tuottaa tekijöilleen ja ympäristölleen. Esimerkiksi taiteilija Tuike Alitalo perusteli työtään taiteilijoiden tilojen puolesta haastattelussa näin:

...”kun taiteilijoilla on hyvä olla, heidän luovuutensa säteilee ympäristöön, ja silloin on muillakin hyvä olla.” (TS 5.10.2007)

Tämä on hänen mukaansa ymmärretty esimerkiksi New Yorkissa, jossa hän itse on työskennellyt taiteilijaresidenssissä. Mielenkiintoinen lisä keskusteluun on 8.6.07 julkaistu Leedsin yliopiston professorin Justin O’Connorin haastattelu, jossa kysytään: *”Mistä tylsämaineinen, kulttuurikeskukseksi halajava kaupunki voisi saada uutta potkua?”* Konferenssissa puhunut professori tarjoaa kaupungin imagon parantamishdotuksia, joissa pääosassa on kulttuurialan toimijoiden merkityksen korostuminen. Vastauksena on luovussektorin kokonaisvaltainen käyttöönotto ja hyödyntäminen, eivät niinkään massiiviset rakennukset: kulttuuri- ja taidekeskukset, konserttitalot. Samaa kieltä puhuu taiteilija Mari Rantanen, jonka konferenssipuheesta on nostettu esille taiteilijoiden osaamisen hyödyntäminen kaupunkisuunnittelussa. Taiteilijoiden työpanosta pitäisi käyttää kaupunkikuvan elävöittämiseen.

Taiteen kenttä käyttää puheessaan samoja argumentteja kuin hallinnolliset toimijatkin muissa yhteyksissä. Taidekentällä ollaan luisumassa poliittiseen ja taloudelliseen kenttään päin käyttämällä näille ominaisia muodostumisen ehtoja, joista tärkeimmät ovat tässä tapauksessa kieli ja tietyt argumentit. Taiteilijat käyttävät useissa yhteyksissä muodikkaita termejä ja vetoavat samoihin asioihin kuin hallinnollinen kenttä. Esimerkkinä taiteilija Erika Adamssonin tulosvastuullisuuden vetoava

kommentti työhuonetilanteen ratkaisemisesta. Tässä on haluttu vedota hallinnollisen kentän omiin hyveellisyyseriaatteisiin.

”Pitäisi olla kokonaisnäkemys ja yhteinen strategia. Pitäisi päästä neuvottelemaan saman pöydän ääreen. Nyt toisella kädellä annetaan ja toisella otetaan pois. Ei se ole tulostavuuksuutta.” (TS 8.5.2007)

Bourdieu (1991, 16) mukaan talouden tai politiikan kenttää voi käyttää muiden kenttien itsenäisyyden tarkastelussa. Eli mitä vähemmän kentän toimijat, esimerkiksi taiteen kentällä, ovat orientoituneet poliittisesti tai taloudellisesti, sen itsenäisempi kenttä on suhteessa muihin kenttiin. Mitä vahvemmin kentän omat arvot ovat edustettuina (taidetta taiteen vuoksi) sen riippumattomampi se on taloudellisen tai poliittisen pääoman tavoittelusta. Näyttäisi siltä, että Turussa taidekenttä ei ole kovin itsenäinen, sillä Turun Sanomissa on tuotu työhuonekysymyksen yhteydessä esille kaikki mahdolliset taiteellisen toiminnan oikeuttamisperustelut. Taiteen avulla parannetaan kaupungin imagoa, tehdään siitä houkuttelevampi ympäristö, parannetaan terveyttä ja nostetaan kiinteistöjen arvoa. Samanlaisen kielen tai diskurssin käyttäminen näyttäytyy kenttien sulautumisena, mutta toisaalta se voidaan nähdä myös toisella tavalla. Bourdieu näkee, että yhteneväinen kieli eri kentillä tulee tarpeelliseksi kun pyritään yhteiseen päätöksentekoon (Bourdieu 1991, 46–48.) Taidekenttä ja hallinnollinen kenttä pyrkivät työhuonekeskustelulla päätöksentekoon, joka hyödyttäisi molempia osapuolia. Tällöin on luontevaa yhtenäistää myös kenttien välistä kieltä.

Taiteilijat ovat tottuneita puhumaan kulttuurin yhteiskunnallisesta merkityksestä. Se on osa heidän ammattiosaamistaan, siksi keskustelu on monipuolista. En voi yksinkertaistaa käytyä keskustelua ja todeta, että taiteen kenttä sulautuisi poliittiseen tai taloudelliseen kenttään käyttämänsä kielen perusteella. Ilmiö on nähtävissä Turun Sanomien keskustelussa, mutta yksinomaan siitä ei ole kyse. Hyvä esimerkki on taiteilija Harro Koskisen kannanotto Turun Sanomissa 30.8.08. Samassa yhteydessä on nähtävissä taiteen kentälle ominaiset perustelut, mutta myös talouteen nojaava hyötynäkökulma.

”Taide ei ole viimekädessä kauppatavaraa, vaikka kulutusyhteiskunta niin yrittää väittää.”

Haastattelussa erotetaan taide viihteestä. Taide on syvällistä, uudistavaa ja hätkähdyttävää. Terveysargumentti tuodaan myös kuvaan:

”Taide on kyllä pääomaa, mutta ennen kaikkea henkistä. Taide auttaa meitä ymmärtämään paremmin, jaksamaan paremmin, pitää meidät terveempinä ihmisinä. Sitä kautta taide myös tuottaa selvää rahaa.”

Vaikka taloudellinen hyötynäkökulma ei ole Koskisen mielestä etusijalla, silti loppukaneetti liittyy juuri siihen. Hänen mielestään taiteeseen sijoittaminen on pitkällä tähtäimellä tuottoisaa.

Se, että keskustelun eri osapuolet käyttävät toistensa arvoperusteita, voidaan nähdä merkinä epäpuhtaasta kenttien välisestä toiminnasta, joita käsiteltiin toisessa kappaleessa. Taidemaailman ominaisarvot vaarannetaan, mikäli taiteen merkityksen perusteluissa tukeudutaan jatkuvasti yhteiskunnalliseen hyötyyn, taloudellisiin voittoihin ja terveystieteisiin. (Malkavaara 1989, 68–71.) Harro Koskinen ilmaisee pelkonsa taiteen laadun heikkenemisestä kannanotossaan.

”Kukaan ei uskalla enää mitään. Yritetään tarjota taidetta varman päälle, kuvitellaan että sillä saadaan yleisöä. Ja ihmetellään, kun sitä ei tule. Ei tietenkään, kun tarjotaan satoja kertoja nähtyä ja kuultua, loppuun kaluttua tavaraa.” (TS 30.8.08)

Talouden järjestelmä on viime vuosikymmeninä vaikuttanut enenevässä määrin taiteen järjestelmiin eikä tämä johdu Arpon mukaan vain kielellisestä dominoinnista, vaan käytännön toimista. Taide toimii entistä vahvemmin talouden ehdoilla ja se vaikuttaa konkreettisesti taiteen kieleen, taiteenalojen työprosesseihin ja taiteenalaspesifeihin tuotantorakenteisiin. (2004, 147.) Pearsons korostaa, että valtiollinen tuki taiteelle ei ole vain taiteen tukemista, vaan se on vaikuttanut siihen mitä taide on, miten sitä on ymmärretty ja miten sitä on harjoitettu (Malkavaara 1989, 10). Nykyinen ohjausideologia korostaa taiteiden ja kulttuurin kenttää osana julkista

palvelusektoria (Malkavaara 1989, 7-11). Poliittis-hallinnollisen tahon toiminta ja koko keskustelu peilaa muutosta, joka on tapahtunut kulttuuripoliittisessa keskustelussa. 60-luvulta lähtien hyvinvointiyhteiskuntaa rakentanut politiikka sulki siipiensä alle kulttuurialat osana hyvinvointipalveluja. 90-luvulta lähtien näkökulma julkiseen tukeen on ollut muutoksen alla. (Purontaus 2008, 122).

Turussakin kulttuuriasiat oli yhdistetty hallinnollisesti sosiaali- ja terveystalouden piiriin. Yhdistäminen kertoo jo sinänsä kulttuurin paikasta yhteiskunnassa.

Apulaiskaupunginjohtaja Maija Kyttää haastateltiin Turun Sanomissa 11.5.2008.

Sosiaalitoimen johtajana hänen vastuualueeseensa kuului kulttuuri, joka oli vienyt ”yllättävänkin paljon aikaa” hänen työajastaan. (Lainausmerkit tekstissä).

Kulttuuripalvelujen kenttä on ollut Kytän mielestä monimutkaisempi kuin hän oli osannut odottaa. Terveysvaikutukset olivat Kytän kulttuurikäsitteissä korkealla. Nuorille Kyttä suositteli mitä tahansa harrastusta. Ikäihmisille kulttuuri tarjoaa sosiaalista toimintaa ja viihdettä. Se on ikävystymisen este. Yksinkertaistettuna, Kytän mielestä kulttuuria voidaan käyttää välineenä terveyden parantamisessa. Terveysvaikutuksista on helppo puhua ja niitä voidaan myös tutkia. Kokonaan kulttuurin hyötyä ei voida kuitenkaan palauttaa terveysvaikutuksiin. Jos kulttuuria verrataan muihin terveystalouteihin, häviää kulttuuri tehokkuudessa ja kustannuksissa.

Arpo näkee, etteivät taiteen ja yhteiskunnan väliset ristiriidat ole pelkästään eri ”kielten” tai puhetapojen aiheuttamia, vaan syyt erilaisuuteen ovat syvemmillä arvomaailmojen erilaisuudessa. Nämä järjestelmät käsittävät mielekkäiksi ja rationaaliseksi eri asiat ja näistä johtuvat kohtaamisten hankaluudet. (2004, 147.)

Ajattelen Arpoa mukailen, että työhuoneongelma syntyy siitä, että eri osapuolilla on erilaiset tavoitteet. Bourdieun käsitteiden avulla muotoiltuna: kulttuurintoimijat pitävät kulttuurista pääomaa itseisarvona, kun taas kaupungin edustajat pyrkivät muuttamaan kulttuurisen pääoman taloudelliseksi. Nämä tavoitteet eivät kohtaa, jolloin syntyy käsillä oleva ongelma. Päättäjät ymmärtävät kulttuurisen pääoman merkityksen ja sen mahdollisuudet muuttua taloudelliseksi pääomaksi, mutta eivät ole siitä kuitenkaan varmoja, eivätkä siten uskalla sijoittaa kulttuuriin. Taiteilijat eivät saa päättäjiä vakuuttumaan siitä, että he olisivat kannattava sijoituskohde, koska kulttuurin arvoa ei voida uskottavasti perustella muilla arvoilla. Vaikka

kulttuuritoimintojen ja talouskasvun yhteyksiä voidaankin tutkia, ei näiden tutkimusten avulla voida päätellä, että taiteen julkinen tuki olisi kannattavin sijoituskohte esimerkiksi kunnan kehittämisen kannalta (Kainulainen 2005, 107 ja Purontaus 2008, 107).

Vaikka argumenteissa pyritään puhumaan taloudellisen kentän kieltä, se ei riitä vakuuttamaan päättäjiä. Scott Lash on todennut, että informaatioyhteiskunnassa on vaarana, että kehittyvät marginalisoituneita alueita ja ns. disinformaatioyhteiskunta. Siihen sijoittuisivat ne yhteiskunnalliset ja kulttuuriset toiminnat ja ilmiöt, joita ei pystytä sijoittamaan modernin yhteiskunnan ihanteiden sisään. Näitä ihanteita ovat Lashin mukaan kontrolloitavuus, rationaalisuus ja tuotantoprosessien ennakoitavuus. Taide ja luova toiminta eivät ole näiden ihanteiden piirissä, joten ne ovat vaarassa marginalisoitua. (Arpo 2004, 136).

3.4. Alakulttuurinen valtaus -vuosi 2008

Siinä, missä taiteilijajärjestöt tukeutuvat rationaalisiiin ja instrumentaalisiiin perusteisiin taiteilijoiden työhuoneiden saamiseksi, alakulttuurin edustajat vaativat toimitilaa uusien, radikaaleimmin ottein. Vaikka alakulttuurin toiminta liitetään taiteilijoiden työhuonekeskusteluun, näkisiiin, että kyseessä on kaksi erilaista päämäärää ja toimintatapaa. Alakulttuuri muodostaa tietystii mielessä oman kenttäänsä, jonka muodostumisen ehtona on oppositioasema suhteessa hallinnolliseen tahoon. Alakulttuurin edustajat irtisanovat itsensä taloudellisista päämääristä ja eroavat siten järjestötaiteilijoista myös argumentointitavoiltaan. Se, ketkä kuuluvat tähän ryhmään, ei selviä Turun Sanomista. Kyseessä on avoin ja muuttuva ryhmä eri taiteen edustajia. On mahdollista ja todennäköistäkin, että osa niistä kuvataiteilijoista, joita kutsun järjestötaiteilijoiksi on osallistunut myös alakulttuuritapahtumiin. Silti nämä kaksi ryhmää voidaan erottaa toisistaan toimintatapojensa ja päämääriensä perusteella. Seuraavassa huomioita ja havaintoja vuoden 2008 artikkeleista.

Ensimmäinen Alakulttuuripääkaupunki 2011 tapahtuma, Taideslummi, herätti huomiota Turussa jo syyskuussa 2007. Taideslummitapahtumassa jätelaudoista kootussa taidekylässä järjestettiin avoimia, yleisön kanssa kommunikoivia performansseja ja musiikkiesityksiä. Tempaus herätti huomiota lehdistössä

omaperäisen taidetarjonnan lisäksi siksi että Turun kaupunki oli määrännyt tapahtuman purettavaksi laittoman toiminnan vuoksi. (TS 20.9.07). Poliisi ei ryhtynyt kuitenkaan häätötoimiin edellyttäen, ettei hökkeleissä nukuttaisi. Taideslummin tarkoituksiksi raportoitiin tilaongelman esiin nostaminen ja monipuolisen kulttuurin tukemisen tarve:

”Koska kaupunki ei aio auttaa taiteilijoita tilojen saamisessa, olemme valmiita vaikka rakentamaan itse omat tilamme.” (Suvi Auvinen TS 20.9.07).

Becker jakaa taidemaailman tuottajat kahteen eri ryhmään: konventionaaliseen ja epäkonventionaaliseen ryhmään. Viimeksi mainittuun taiteen piiriin kuuluu oman tiensä kulkijat (mavericks), kansan taiteilijat (folk artists) ja naiivin taiteen edustajat (naive artists). Beckerin mukaan erottelua ryhmien välillä ei tehdä teosten esteettisen laadun perusteella vaan sen mukaan hyväksyykö taidemaailma teoksen ja tekijän piiriinsä kuuluvaksi. (1982, 227). Yksinkertaisimmillaan alakulttuurin asemaa suhteessa muuhun taidekenttään voidaan tarkastella sen valossa, kuinka heidän toimintaedellytyksiään tuetaan. Päätävän tahon suhtautumistapa on ristiriitainen, toisaalta myös alakulttuurin edustajat itse haluavat erottautua valtavirtataiteesta. He eivät esimerkiksi hyväksyneet kulttuuripääkaupunkivuosi 2011 – hankkeen ohjelmajohtajan Suvi Innilän tarjousta liittyä osaksi päätapahtumaa. Ristiriitaisessa valossa alakulttuurin edustajat näyttäytyvät siksi, että he kuitenkin vetosivat kulttuuripääkaupunkivuoteen vaatiessaan tiloja käyttöönsä, vaikka eivät siis halua osallistua varsinaiseen hankkeeseen.

Beckeriläisittäin voisi ajatella, että alakulttuurin edustajat kuuluvat epäkonventionaaliseen ryhmään. Ne ovat Beckerin mukaan olleet taidemaailmaan kuuluneita taiteilijoita, jotka ovat sitten löytäneet oman, erilaisen tavan tehdä taidetta, ja siten ajautuneet konventionaalisen taiteen ulkopuolelle (1982, 223). Lopulta he ovat kuitenkin niitä, jotka uudistavat taidemaailmaa. Ennemmin tai myöhemmin heidät luokitellaan kuuluvaksi konventionaalisen taiteen piiriin ja heidän keksinnöistään tulee osa valtavirran kaanonin. (1982, 244.) Turun Sanomissa alakulttuurin edustajat ovat osa taidemaailmaa ja heidät luokitellaan taiteilijoiksi. Se, annetaanko alakulttuurin toimijoille omaa toimitilaa kaupungin puolesta, on enää ainoa valtavirrasta erottava tekijä. Alakulttuurin olemassaolo ja kehittyminen liittyvät

työtilaongelmaan. Sen edustajat ovat itsekin tiedostaneet tämän. Suvi Auvisen mukaan syy siihen miksi alakulttuurin toimijat olivat niin aktiivisia Turussa, on se, että Turussa on paljon aktiivista kulttuuriväkeä, joilta puuttuvat työtilat. (TS 25.8.2008). Mikäli työtilaongelmaa ei olisi, alakulttuurin toiminta ei olisi luultavasti edes käynnistynyt.

Vuoden 2008 huhtikuusta alkaen alakulttuuriryhmä sai paljon huomiota talonvaltauksillaan. Radikaalit toimet herättivät keskustelua työhuoneista, kulttuuripääkaupungista ja kulttuurin merkityksestä yleensä. Keskustelu oli vilkasta sekä puolesta että vastaan. Tuolloin kuvataidejärjestöt etsivät itselleen yksityiseltä taholta muuta työtilaa ja muuttivat ”kiltisti” pois Jokikadulta. Kun he odottivat pääsyä remontoitavaan Pääskyvuoreen, alakulttuurin edustajat valtasivat Jokikadun huhtikuussa 11.4.2008.

”Talonvaltaajien viestinä on se, että kaupungissa tarvitaan tiloja vaihtoehtokulttuurille.” (TS 13.4.08)

Aluksi talonvaltaus uutisoitiin laittomaksi, mutta sitten alakulttuurin edustajien oleilun laillisuus riippui virallisten vuokralaisten eli taideyhdistyksien luvasta. Mikäli taideyhdistykset hyväksyisivät alakulttuurin edustajat ”vieraikseen” ei kyseessä olisi ollut laitton valtaus. Yhdistykset eivät kuitenkaan halunneet ottaa vastuuta valatuksesta (TS 26.4.08) ja niin ollen sekava tilanne jatkui. Valtaajat sanoivat perustavansa Turun autonominen kulttuurikeskus – yhdistyksen, jotta olisivat oikeustoimikelpoisia, mutta tämä ei ollut toteutunut vielä 15.5.2008, jolloin Turun Sanomat raportoi tapahtuneesta.

Hallinnollinen taho ei halunnut näyttäytyä huonossa valossa näin selkeässä konfliktitilanteessa. Huhtikuun Jokikadun valtauksen yhteydessä päättäjät halusivat välttää viimeiseen asti negatiivista, kulttuurin tukahduttajan roolia. He olivat varovaisia määrittelemään valtausta laittomaksi. Ensimmäinen päättävä taho ei ottanut kantaa siihen pitäisikö valtaajat häätää (jutut 11., 12., ja 13.4.08.) Sitten, kun valtaajat lopulta haluttiin pois, häädön selitettiin tapahtuvan valtaajien parhaaksi. Talo ei täyttänyt vaadittavia turvanormeja, jonka vuoksi siellä oleskelu oli laitonta.

”Kaupunki on ilmoittanut valtaajille, että heidän on poistuttava kiinteistöistä tiistaina puoliltaöin. Tilalaitoksen johtaja Martti Kuitusen mukaan rakennus on huonossa kunnossa, eikä kaupunki voi vastata valtaajien turvallisuudesta. Elleivät valtaajat poistu määräaikaan mennessä, kaupunki siirtää asian poliisille.” (TS 14.4.08)

Tilanne eteni tästä siten, että valtaajat eivät poistuneet, joten heille toimitettiin häätökirje. Poliisille ei kuitenkaan annettu virka-apupyyntöä, joka tarkoitti sitä, ettei häätökirjeettä seurannut käytännön toimia. Sen vuoksi valtaajat jäivät Jokikadulle.

15.4.2008 julkaistussa puheenvuorossa selitettiin työhuonesotkua. Kirjoittaja näki, että aihetta taiteilijoiden turhautumiselle oli ollut, mutta laittomat talonvaltaukset eivät edistäisi kulttuurin asiaa. Kuvataiteilijoiden työhuoneongelmaa ei jutussa erotettu alakulttuurin valtauksesta, vaan ne kytkettiin syy-seuraussuhteilla toisiinsa. Näin myös 17.4.08, kun apulaiskaupunginjohtaja Jarkko Virtanen näyttäytyi positiivisessa valossa valtauksen yhteydessä:

”Turun Jokikadun talonvaltaus ei olekaan oikeasti valtaus Taiteilijakiinteistössä oleskelevat saavat olla siellä rauhassa, eikä heitä häädetä pois, vakuuttaa apulaiskaupunginjohtaja Jarkko Virtanen. Jokikadun taiteilijayhdistykset ovat kaupungin vuokralaisia. Olemme luvanneet, että järjestämme heille asianmukaiset tilat Pääskylvuoreen, jonne yhdistykset voivat siirtyä kun tilat on peruskorjattu. Koska peruskorjaus on kuitenkin viivästynyt vuokralaisista riippumattomista syistä, olisi kohtuutonta että heidät poistettaisiin Jokikadulta, kun korvaavia tiloja ei vielä ole. He siis oleskelevat Jokikadulla voimassa olevan vuokrasopimuksen nojalla, Virtanen perustelee.”

Seuraavaksi vastuu siirrettiin siis taideyhdistyksille, jotka olivat vielä virallisesti Jokikadun vuokralaisia, vaikka heidän toimintansa siellä olikin jo loppunut. Valtaus ei olisi laiton, mikäli yhdistykset allekirjoittaisivat sopimuksen, jossa valtaajat olisivat heidän vieraitaan. Allekirjoitusta ei kuitenkaan annettu kuten edellä on kerrottu. Apulaiskaupunginjohtaja Jarkko Virtanen on harmissaan siitä, ettei vastuuta saatu

siirrettyä taidejärjestöille. Hallinnollinen taho joutui uudestaan miettimään valtauksen laillisuutta:

”Ei tässä jäniksen selässä olla. Mihinkään välittömiin häätötoimiin emme ole ryhtymässä. Onhan tämä valitettavaa, tilanne olisi ollut kaupungin puolesta ihan hyvä entiselläänkin.” (TS 26.4.08)

Alakulttuurin järjestämät tempaukset herättivät keskustelua taiteilijoiden asemasta ja kulttuurista. Tuolloisen apulaiskaupunginjohtajan Maija Kytän haastattelu julkaistiin Turun Sanomissa 11.5.2008. Kytän näkemyksiin kuului, että taide syntyy vapaudesta. *”Vapaana kukkivat kukat”* (lainausmerkit tekstissä) ovat niitä, jotka vetävät yleisöäkin puoleensa, eikä niinkään taidelaitosten tarjoama ohjelma. Kyttä puhui kulttuurin perustuksen puolesta ja vertasi sitä kulttuuripääkaupunkihankkeeseen, joiden varjoon perustoiminta ei saisi jäädä. Selkeyttä siihen, mitä hän perustuksella tarkoittaa, ei tekstistä saa. Tilakysymykseen Kyttä muotoili vastauksen, ettei hänellä ole mitään sitä vastaan, että taiteilijoille osoitetaan työtiloja kaupungin puolesta. Muihin toimijoihin verrattuna se on harvinaista. Hän kuitenkin vakuuttaa, että Turussa löydetään ratkaisu ongelmaan.

Maija Kytän kommentointi sai heti osakseen vastakaikua taiteilijoiden puolelta. Titanikin kannatusyhdistyksen Kellukkeen puheenjohtaja Tuike Alitalon puolustuspuhe julkaistiin Turun Sanomissa 14.5.2008. Alitalon huomio oli kiinnittynyt erityisesti Kytän kommenttiin, ettei työtilojen tarjoaminen taiteilijoille ole tavallista. Artikkelissaan Alitalo perusteli esimerkkien kautta päinvastaista näkemystä: taiteilijoille on monissa muissa kaupungeissa ympäri maailmaa tarjottu työtiloja. Taiteilijat eivät halua työhuoneita ilmaiseksi tai vastikkeetta, vaan ovat valmiita maksamaan niistä vuokraa varojensa mukaan. Muilla vastikkeilla hän tarkoittaa yhteisölle koituvia hyötyjä. Tekstistä nousee perusteluja sille, miksi taiteilijoiden tukeminen on tärkeää. Lueteltuna on hyöty ja ilo ympäristölle, kaupunkien elävöittäminen ja houkuttelevuuden lisääminen. Alitalon näkemyksen mukaan taide on osa luovaa taloutta, jota tutkijat pitävät kaupunkien kehityksen elinehtona. Kulttuuri- ja terveyspalvelut ovat hyvin lähellä toisiaan. Siksi sosiaali- ja terveyspalveluja ei saisi asettaa vastakkain kulttuurin kanssa kunnallisessa päätöksenteossa.

Jokikadun valtaajat olivat napit vastakkain virkavallan kanssa seuraavan kerran 17.5.2008 valesuojatien maalaamisesta. Tuolloin Tilalaitos naulasi ikkunoihin vaneriesteet, jottei taloa vallattaisi helposti uudestaan, jos valtaajat saataisiin hädettyä. Valtaajien tiedottaja Suvi Auvinen kysyi Turun Sanomissa julkaistussa puheenvuorossaan, minne taiteilijat ovat tervetulleita. Jokikadun valtaukseseen hän kommentoi, että niin kauan kun ei ole olemassa muuta tilaa, jonne taiteilijat olisivat tervetulleita, he aikovat käyttää Jokikatua. Kirjoituksessaan Auvinen ihmetteli miksi Turku on edelleen niin ”*kulttuurivihamielinen*”. Hän epäili, että raha ja kulttuuri on asetettu kilpailevaan asemaan ja raha on voittanut. (TS 21.5.2008.) Alakulttuurin edustajien sanoma on taiteen vapauttaminen rahan ja korkeakulttuurin dominoinnista. Työhuoneongelma johtuu heidän mielestään siitä, että talous ohjaa liiaksi julkisia päätöksiä ja kulttuuria.

Rahan käyttö oli aiheena kun Turun kaupunginteatterin työntekijät, Turun maakuntamuseon työntekijät, Turun kulttuurikeskuksen henkilökunta ja Turun filharmonisen orkesterin muusikkojen yhdistys allekirjoittivat Avoimen kirjeen Turun kaupungin hallitukselle ja se julkaistiin Turun Sanomissa 20.5.2008. Jutussa toivottiin lisärahoitusta kulttuurille ja sitä perusteltiin kulttuuritarjonnan laadun ja määrän turvaamisella. Avoimessa kirjeessä toivottiin parannusta kulttuuritoimijoiden toimintaedellytyksiin Euroopan kulttuuripääkaupunkivuoteen vedoten. Juhlavuonna tiedotusvälineille täytyisi antaa positiivinen kuva Turun kulttuurielämästä. Muita perusteluja olivat kulttuuritoimijoiden motivaation nostaminen ja kaupungin ilmapiiri. Kirjeessä kyseenalaistettiin kulttuuripääkaupunkivuoden järjestäminen ja haluttiin vastausta sille, miksi Turku haki kulttuuripääkaupunkistatusta, jos se ei arvosta omia kulttuurilaitoksiaan.

Kulttuuri ja talous ovat kohdanneet 2000-luvulla muun muassa sellaisten käsitteiden muodossa kuin ”pehmeät arvot” ja ”luova talous”. Purontaus puhuu niistä aluekehityksen yhteydessä (Purontaus 2008, 113). Yhdistäminen ei ole kuitenkaan ongelmatonta. Turun Sanomissa työhuoneongelman syyksi esitetään usein raha tai sen jakautumisen epätasapaino. Alakulttuurin toiminnan yhteydessä talouden ja taiteen törmäys on ilmeinen. Kulttuurin pitäisi olla ilmaista, mutta siihen tarvittavat tilat eivät ja ristiriitatilanne on valmis. Seuraavan kerran Jokikatu oli puheenaiheena 19.7.2008.

Valtaajat järjestivät ”Kulttuurikeskus Jokikadussa” ilmaista, kaikille avointa kaupunkikulttuuria. Toinen puheenvuoro Suvi Auviselta julkaistiin 30.7.2008. Siinä hän puhdisti valtaajien mainetta ja kielsi alakulttuurin syyllistyneen rikolliseen toimintaan. Toinen taidelummmitapahtuma järjestettiin 25.8.2008. Pääteesinä oli jälleen, että taiteen kokeminen, näkeminen ja tekeminen kuuluu kaikille. Taiteen taso riippuu heidän mukaansa innostuksen ja sitoutuneisuuden määrästä, ei rahasta.

Alakulttuurin aatemaailmalle päinvastainen näkökulma esitettiin seuraavana päivänä (26.8.08), kun Turun Sanomat julkaisi jutun, jossa käsiteltiin kulttuuriyrittäjyyttä. Jutun kohteena oli voittoa tavoitteleva luova yrittäjä, joka ei näe ristiriitaa luovan työn ja voittoa tavoittelevan yrityksensä välillä. Seuraavaksi keskustelu kääntyi alakulttuurin ylläpitämisestä ”vapaan” taiteen huomioimisesta luovaan talouteen, kun päättävä taho pääsi ohjaamaan keskustelua.

3.5. ”Toivoa tilattomille taiteilijoille” (loppuvuosi 2008)

Pari päivää sen jälkeen humanismi oli päivän sana, kun kaupunginjohtaja Mikko Pukkinen toi sen esille Turun tulevaisuuden vahvuutena. Humanismiin ”*panostetut rahat tulevat vielä joskus takaisin.*” (TS 28.8.2008 jutussa ”*Humanismista Turun vahvuus*”). Kaupunginjohtajan pitkä haastattelu pursusi intoa ja ideoita siitä kuinka humanismi, etunenässä kulttuuri ja taide, voivat elävöittää ja tuoda lisäarvoa kaupungille. Myös kulttuuripääkaupunkivuosi velvoittaa Turun panostamaan kulttuuriin ja sivistykseen. Saman päivän jutussa: ”*Taiteilijoille pysyvät työtilat ja taidekeskus Turun ydinkeskustaan*” Kaupunginjohtaja visioi Turulle oman Kaapelitehtaan. Luovan talouden keskuksen rakentaminen oli seuraava tärkeä projekti, joka täytyisi aloittaa viivyttämättä. Taiteilijoiden työtilatarpeita selvittänyt työryhmä ehdotti ratkaisuksi Kaapelitehtaan tyylistä kulttuurikeskusta ja tähän ehdotukseen Pukkinen tarttui. Kannanotto toi uuden käänteen keskustelulle. Tähän mennessä päättävä taho ei ollut ottanut osaa keskusteluun aktiivisesti. Aikaisemmat kannanotot olivat puolustelevia tai selitteleviä, kuten on edellä tullut esille. Alakulttuurin valtaukset, Euroopan kulttuuripääkaupunkius ja kevään ja kesän kuumana käynyt keskustelu oli tehnyt kulttuurista ja tilakysymyksestä tärkeän ja tehokkaan sosiaalisen pääoman keräämisen välineen.

Samoin kuin Maija Kytän kannanotot toukokuussa, Pukkisenkin kommentit herättivät paljon vastakaikua ja keskustelua. Kaupunginjohtaja Mikko Pukkisen pyyteettömyyttä epäiltiin julkisesti heti kirjoituksen julkaisun jälkeen. Myös 1990-luvun lopussa oli kartoitettu taiteilijoiden tilakysymystä, eikä selvitys silloin tuottanut tulosta. Innostus uudesta luovan talouden keskuksesta epäiltiin kumpuavan kohta lähestyvien vaalien paineesta. (Kunnallisvaalit olivat 26.10.2008.) Epäilijänä eivät olleet taiteilijat, vaan osa kunnallisvaaliehdokkaista, jotka osallistuivat Turku Euroopan Alakulttuuripääkaupunki 2011 – hankkeen järjestämään kunnallisvaaliehdokkaiden paneelikeskusteluun (TS 29.8.08). Tilakysymyksestä oli tullut osa poliittista valtataistelua ja oli siksi hetken aikaa ajankohtainen myös päättäjille.

Luovan talouden keskus kuulosti epätodelliselta niin aikataulun kuin rahoituksenkin puolesta. Myös kulttuurikeskuksen tiloiksi ehdotetun kiinteistökokonaisuuden, VR:n konepajojen, soveltuvuutta epäiltiin. Epäilevä äänensävy oli raportinomaisessa kirjoituksessa 31.8.08:

”Tehtävä on kauniisti sanottuna haasteellinen.” ja

”Toivottavasti Turku yllättää sekä taiteilijat että kaupunkilaiset ripeydellään.”

4.9.2008 kirjoittajavieras Pauli Kossila peräänkuulutti pikaisia päätöksiä ja toivoi, että taiteilijoiden tilakysymykseen tulisi pikainen ratkaisu:

”Tällaisesta päätöksestä voisivat kaupunginhallituksen jäsenet kokea ansaitusti ylpeyttä ja saada korean sulan hattuunsa!”

Mikko Pukkisen hehkutus kulttuurin puolesta tyssähti budjetti-ilmoitukseen, jonka hän antoi lokakuun alkupuolella. Kulttuurilautakunnan budjetiksi toivottiin 31,7 miljoonaa eroa, mutta se sai 30,4 miljoonaa. Taidelaitokset olivat myös toivoneet valtion avustaman, mutta korvamerkitsemättömän prosenttiosuuden itselleen, mutta sekään toive ei toteutunut. Pukkisen esitys ei luvannut kulttuurilautakunnan budjettiin minkäänlaista korotusta, vaan kulttuuripääkaupunkivuoteen jatkettaisiin ”nollalinjalla”. Tämä tyrmistytti kulttuurilaitosten edustajat. Kiinteiden kulujen noustessa, tämä tarkoittaisi sitä, että toimintabudjetti pienentyisi entisestään. Se taas

vaikuttaisi kulttuurilaitosten johtajien mukaan muun muassa tarjonnan monipuolisuuden heikentymiseen. (TS 17.10.08).

Keskustelu jatkui tästä tutulla tavalla. Budjettipäätös kirvoitti keskustelun kulttuurilaitosten tarpeellisuudesta. Taiteen ja kulttuurin hyödyllisyyttä perusteli Teatterin johtaja Raja-Liisa Seilo:

”Taiteella tuetaan ihmisen omaa minäkäsitystä, hänen ominaisuuksiaan kulttuurisena, kriittisenä, ajattelevana, tuntevana ja sosiaalisena yksilönä”.

Kulttuurilaitosten edustajat puhuivat taiteen puolesta ja olivat pettyneitä budjettipäätökseen. Terveysvaikutuksista mainittiin mielenterveys, identiteetin rakentaminen, hyvinvointi, elämänlaatu ja virkistys. Taide auttaa tunteiden purkamisessa ja ihminen on sen avulla sinut itsensä kanssa. Sosiaalisuus ja yhteisöllisyyden vaikutus terveyteen muistettiin ottaa esille. Tärkeänä pidettiin myös sitä, että kulttuuri tuodaan lähelle ihmisiä, ulos museoista. Taiteen avulla välitetään arvoja ja asenteita. (Jutussa: *”Kaupunkilaisten hyvinvoinnin puolesta”* TS 17.10.08.)

Uusi tilatyöryhmän raportti esiteltiin kaupungin hallitukselle 16.12.08. Siinä esitettiin kahta tilavaihtoehtoa: Kurjenlinnaa yhdessä VR:n konepajojen kanssa ja Linnan kiinteistöä. Taloudelliset laskelmien ja käytännön järjestelyjen takarajaksi Pukkinen asetti helmikuun 2009. (TS 16.12.08.) Seuraavana päivänä Turun sanomissa tilatyöryhmän esitystä keuhuttiin lupaavaksi, mutta mahdollisia kompastuskiviä eli tilojen soveltuvuutta ja rahoitusta, ei jutussa unohdettu mainita. Vuosi 2008 päättyi työhuonekeskustelun osalta kuitenkin toiveikkaasti:

”Tilatyöryhmän esitys on joka tapauksessa tärkeä toivonpilkahdus Turun alakuloisella taipaleella kohti kulttuuripääkaupunkivuotta.” (TS 17.12.08)

4. KULTTUURIPÄÄKAUPUNKI JA TYÖHUONEKESKUSTELU

Edellä olen käsitellyt työhuonekeskustelua vuosilta 2007–2008.

Kulttuuripääkaupunkivuosi oli tuolloin keskustelun taustalla jatkuvasti. Tämän luvun tarkoituksena on paneutua tarkemmin kulttuuripääkaupunkivuoden merkitykseen Turussa käydylle työhuonekeskustelulle. Tarkastelen sitä, onko kulttuuripääkaupunkius muuttanut keskustelua, ja jos, niin miten. Käyn tiivistäen läpi 2000-luvun alkupuolen keskustelua ja etenen kronologisesti 2008 loppuun asti. Kiinnostavaa on, muuttuvatko perustelut taiteen puolesta kulttuuripääkaupunkivuodesta tehdyn päätöksen jälkeen. Pohdin myös, mitä käsityksiä kulttuuripääkaupunki sisältää, ja mitä odotuksia se luo.

Toisen kappaleen lopussa esittelin taiteen oikeuttamiskeskustelun nimettyä keskustelua siitä, millä välineellisillä keinoilla taidetta on puolustettu. Taiteilijoiden työhuonekeskustelussa on ollut keskeinen rooli tällä oikeuttamiskeskustelulla. Ennen kuin kulttuuripääkaupunkivuodesta alettiin puhua, taiteen merkitystä perusteltiin monipuolisesti. Perustelijat olivat useimmiten taitelijoita, joita haastateltiin työhuoneasiasta. Ennen kulttuuripääkaupunkivuoden mukaantuloa keskusteluun, kulttuurin tai taiteen vaikutuksista on mainittu usein välineelliset taiteen perustelut, etupäässä alueelliseen kehitykseen liittyvät seikat. Taiteilijoiden mukaan taide houkuttelee kaupunkiin osajia, on mainosvaltti ja lisää turismia. Vedotaan usein Turun historiaan Suomen kulttuurin kehtona (mm. TS 20.9.2000). Kulttuuri parantaa kaupungin visuaalista ilmettä, kaupungin ilmapiiri muuttuu positiiviseksi ja taide ”tekee asukkaille hyvää”. (mm. TS 5.12.2001: Minna-Maija Lappalainen). Imago mainitaan usein (mm. TS 5.3.2000: Maarit Nissilä). Hyötynäkökulmaa ja tehokkuutta korostavassa uusliberalistisessa yhteiskunnassa vaikuttaa kiinteä suhde kulttuuripolitiikan ja alueiden kehittämispolitiikan välillä. Purontauksen (2008) mukaan kulttuurin puolustajien on oltava mukana alueiden kehittämistyössä, mikäli he haluavat kulttuuria kehitettävän julkisilla resursseilla. Kulttuurille tuo lisäuskottavuutta, kun se esitetään osana aluekehityksestä. (2008, 122.) Turussa taiteilijat esittävät usein esimerkkejä siitä miten muualla on toimittu. Auktoriteettiin vetoavia argumentteja löytyy esimerkiksi 24.5.2001, kun Minna Maija Lappalainen vetoaa EU:n projektiin ja muiden kaupunkien esimerkkeihin.

”Hänen mukaansa Turkuun suunnitellaan myös EU-projektia, jonka tarkoituksena on kehittää taiteesta ja kulttuurista yksi Turun kilpailuvalteista.”

”Muulla ymmärretään että taiteella on arvonsa, jota kannattaa ylläpitää yhteiskunnantuella.”

EU:n kulttuuripolitiikan arvopohjaa leimaa instrumentaalisuus. Kulttuuri on ennen muuta identiteetin rakentaja ja sitä kautta tukee yhteisön integraatiotavoitteita. (Purontaus 2008, 104–105.) Aluekehityksen ja kulttuurin suhde on tärkeä osa EU:n kulttuuripolitiikka, eikä Suomi EU:n jäsenenä voi olla kovin kaukana tästä korostuksesta. Kainulainen (2005, 298) toteaa kaupunkien kulttuurivetoisen kehittämistyön olevan hegemoniallinen projekti, joka perustuu kulttuurin, kaupallisuuden ja imagojen liittoon. Kulttuuritoiminnan julkisen rahoituksen oikeuttamisperustelut pelkillä imago- ja aluekehitysvaikutuksilla ovat kuitenkin riskialttiita, koska kulttuurin vaikutus aluekehitykseen on vähäinen niin sanottuihin koviin investointeihin (esim. infrastruktuuri, tontit ja kiinteistöt) verrattuna. Kulttuurin vetovoimaa ei ole kyetty todistamaan, eikä liiallinen huomion kiinnittyminen taloudellisiin vaikutuksiin ole siksi kulttuuritoiminnan perustelujen kannalta järkevää. Kainulainen katsookin, että kiinnostavan alueen markkinoinnissa yritysälämälle on kysymys pehmeiden ja kovien arvojen kombinaatiosta. (Kainulainen 2005, 332 ja 349.) Turussa taiteilijat ja päättäjät olivat samaa mieltä kulttuurin käyttöarvosta aluekehityksessä. Taiteilijoiden taholta asia mainittiin useammin, mutta myös päättävä taho on sen sisäistänyt. Näin vakuutti Tilalaitoksen johtaja Martti Kuitunen 5.3.2000:

”Tykkään hirveästi kulttuurista ja olen ehdottomasti sitä mieltä, että siinä on Turun vahvuus saariston lisäksi. Jos kaupunkiin halutaan hyviä osajia, myös kulttuuriin on satsattava.”

Kaupunginjohtaja Mikko Pukkinen muotoili kulttuurin ja kaupungin kehittämistyön yhteyttä varovaisesti lokakuussa 2008. Hänen mukaansa kulttuuri tuo:

”kaupankäyntiä ja hallintoa monipuolistavia elementtejä, jotka synnyttävät kaupungille lisäarvoa.” (TS 28.8.08)

4.2 Kulttuuripääkaupunki vastauksena ongelmiin

Kulttuuripääkaupunki – teema astui Turussa kuvaan vuonna 2002, jolloin myös taiteilijoiden työhuonekeskustelu sai uuden sävyn. Siitä asti kulttuuripääkaupunkivuosi on ollut osana kulttuurista käytyä keskustelua Turussa. Taiteilijoiden työhuoneet nostettiin usein esille kulttuuripääkaupungista puhuttaessa ja työhuoneiden ollessa valokeilassa muistutettiin kulttuuripääkaupunkivuodesta. Lähes kaikkea taiteen julkista tukea perusteltiin sillä, että Turusta tulee (ehkä) Euroopan kulttuuripääkaupunki.

Havaintoni mukaan, kulttuuripääkaupunkiaiheen mukaantulo keskusteluun, köyhdytti taiteen puolesta esitettyjen argumenttien sisältöä. Näyttäisi siltä, että joissain tapauksissa, pelkkä kulttuuripääkaupunkius riitti perusteluksi sille, miksi taidetta tulisi tukea. Tämä ei ole kuitenkaan koko kuva työhuonekeskustelusta.

Kulttuuripääkaupunkivuosi oli kritiikin kohteena alusta alkaen, pääosin sillä perusteella, ettei turkulaisille taiteilijoille riitä resursseja, kuinka sitten suunnitelmassa olevalle, isolle tapahtumalle. Kritiikki poiki vasta-argumentteja, joiden esittämisen yhteydessä kulttuurin oikeuttamiskeskustelu otettiin esille. Tärkein havaitsemani muutos keskustelussa tapahtui siinä, ketkä keskusteluun osallistui.

Kulttuuripääkaupunkivuosi – teema herätti mukaan poliittisia vaikuttajia, sivistyneistöä ja muuta kulttuuriväkeä. Aiemmin enimmäkseen taiteilijat ylläpitivät vuoropuhelua, nyt asia kiinnosti muitakin. Tästä voidaan päätellä, että kulttuuripääkaupunkivuosi nosti kulttuuriasioiden kannanotot uuteen arvoon. Se lisäsi taiteilijoiden työtilaratkaisun tärkeyttä ja sosiaalisen pääoman keräämisessä aiheesta tuli merkittävä väline.

Keskustelu kävi kiivaana siitä, onko Turulla ylipäättään edellytyksiä kulttuuripääkaupungiksi ennen kuin päätös vuodesta 2011 oli tehty. Keskustelussa tulee ilmi, mitä mielikuvia kulttuuripääkaupunki herätti ja millainen sen täytyisi olla. Armas Lahoniitty, kaupunginjohtaja pohti niitä keinoja, joiden avulla valinta tapahtuisi 21.4.2002:

”Pitkäjänteisempää festivaalipolitiikkaa, priorisointia, kulttuurilaitosten toiminnan ja rakenteiden avointa uudelleen tarkastelua.”

Taiteilijoiden työhuonekysymykseen hän vastasi, että asia oli yksi tärkeimmistä ja sitä selvitetään parhaillaan. Taustaoletuksena oli, että taiteilijoiden työtilaongelma ratkaistaisiin ennen kulttuuripääkaupunkivuotta.

Kulttuuripääkaupunkivuoden yhteydessä otettiin usein esille kulttuurin pienimuotoinen toiminta, ja paikallisen taiteen ruohonjuuritaso. Huolena oli, että suuri hanke peittäisi alleen pienet toimintamuodot. Suurelliset suunnitelmat, ja keskittyminen kulttuurilaitosten toimintaan, herätti kritiikkiä. Kulttuurin perustyö, ja ruohonjuuritaide, olisi edellytys kulttuuripääkaupungille Joanna Kurthin, Wäinö Aaltosen museon tutkijan mielestä:

”Yksikään kaupunki ei voi vaatia kulttuurikaupungin statusta ilman eloisaa ruohonjuuritasoa. Perustyötä tukemalla voidaan tarjota kulttuurin huippuelämyksiä.” (TS 4.5.2002)

Tärkeäksi nousi rakennusten ja ympäristön mallikelpoisuus. Esimerkiksi Ari Niemen kolumnissa: *”Imago-haittoja jo tarpeeksi”* (TS 15.10.2003) käytiin läpi rakennusten huonoa kuntoa ja remonttitarpeita. Mielikuva kulttuuripääkaupungista piti sisällään ulkoisesti siistin ja hyvinvoivan näköisen kaupunkikuvan. Pääsanoma kirjoituksessa oli, että kulttuuriin pitäisi satsata taloudellisesti enemmän.

Kuitenkaan kulttuuripääkaupunkivuosi ei voi olla vain hetken projekti, kulissi, vaan sen tulisi poikia pidempiaikaista hyötyä kulttuurille. Täytyisi *”porautua syvemmälle”* kuten Viri Teppo-Pärnä puheenvuorossaan kaupunkikulttuurin puolesta asian ilmaisee (TS 13.11.2004). Hänen mielestään pelkästään se, että Turku on valittu saamaan kyseisen tittelin, aiheuttaa sen ettei kaupunki voi suhtautua kulttuuriasioihin välinpitämättömästi. Taidejärjestöt ovat myös huolissaan pienen mittakaavan kulttuurista. Arte ry, Jöötti ry, Turun Taidegraafikot ry ja Läänintaiteilija allekirjoittavat 17.12.2004 vetoamuksen ruohonjuurikulttuurin puolesta ja määrittelevät kulttuuripääkaupungin sellaiseksi, jossa ihmisten asenteet ja ilmapiiri olisivat kulttuurimyönteisiä. Ulkoiset rakennelmat ja arkkitehtuurin hienous nähtiin kirjoituksessa toisarvoisena.

Kulttuuripääkaupunkivuosikeskustelu ylti vuonna 2005 ja se liitettiin lähes jokaiseen kulttuuria koskevaan keskusteluun. Taiteilijoiden työhuonekysymyksen ratkaisu oli kulttuuripääkaupungin tehtävistä yksi oleellisimpia. Toimittaja Tuomo Karhun

mielestä koko kulttuuripääkaupunkihanke menettää uskottavuutensa, jos taiteilijoilta viedään Jokikadun kiinteistö (TS 12.2.2005). Epäilevä äänensävy on monessa jutussa juuri sillä perusteella, ettei omista taiteilijoistakaan pidetä huolta, kuinka sitten kansainvälisestä kulttuuritapahtumasta. Puolustavia puheenvuoroja löytyy myös. Esimerkiksi Keijo Virtanen, Turun yliopiston rehtori ja Turku kulttuuripääkaupungiksi 2011 -neuvottelukunnan puheenjohtaja kirjoitti 11.12.2005 pitkän ”allekirjoituksen” siitä mitä kaikkea kulttuuripääkaupunkivuosi merkitsee. Juttu on kulttuurin puolustuspuhe, jossa tuodaan esiin kulttuurin hyötynäkökulmat. Viihtyvyys, taloudellinen lisäarvo, kaikkia hyödyttävä vireys ja elinkeinoelämän tasapaino, matkailu ja imagoarvot ovat kaikki kulttuurin tuomia etuja. Turun yliopiston kulttuurihistorian professori Kari Immonen korosti myös välineellisiä arvoja kirjoittamalla, että kilpailukykyinen ja vetovoimainen kaupunki ei satsaa vain perusasioihin, vaan myös ylelliseen eli kulttuuriin. Kulttuuriin panostaminen oli hänen mukaansa ”*sijoitus turkulaisten tulevaisuuteen*”. Tämä ei sodi ruohonjuuritason tukemista vastaan vaan tässä kulttuuri nähtiin laajempänä kuin taiteena. Se on Immoselle elämäntapa ja kaupunkielämän näyttämö, jonka tasapainoinen kehittäminen pitäisi olla tärkeää. (TS 18.12.2005.) Myöhemminkin ylläpidettiin kulttuuripääkaupungin kaiken ratkaisevaa roolia yllä. Varsinais-Suomen taidetoimikunnan pääsihteeri Maria Merikanto:

”Toivon että viiden vuoden päässä hämmöttävästä kulttuuripääkaupungista tulee johtolanka kulttuuritoimen lisäksi myös kiinteistö- ja sosiaalipuolella.”
(TS 21.2.2007)

Valokuvaaja Arto Takalan 23.12.2005 kirjoittama visio siitä, minkälainen Turku on vuonna 2015, lienee parodioiva summaus siitä, mitä odotuksia kulttuuripääkaupunkius on ladannut. Jutussa listataan kaikki sinfoniaorkesterista ja taiteilijoiden työhuoneista maailmankuuluun kulttuuripalkintoon, joka tullaan jakamaan Turussa. Yhtäkkiä kaikki kulttuuriin liittyvät ongelmat on ratkaistu kulttuuripääkaupunkivuoteen vedoten. Päätös kulttuuripääkaupunkivuodesta julkaistaan 20.6.2006, jolloin toiveet nousevat entisestään. Taiteilijatkin saavat kulttuuripääkaupungista lohtua, vaikka kriittinen äänensävy säilyy. Kuvataiteilija Sirpa Särkijärvi kiteyttää toiveikkaat ajatukset:

”haluan uskoa että sen kautta saadaan nyt perusasiat oikeasti kuntoon.” (TS 20.6.2006)

Perusasioilla tarkoitetaan taiteilijoiden työtiloja ja prosenttiperiaatteen noudattamista, siten että kulttuurisektori saisi valtion sille antaman osuuden kunnan taloudesta.

Kulttuuripääkaupunkivuoden esiintuominen tilakysymyksen yhteydessä oli enemmän sääntö kuin poikkeus. Loppuvuoden 2006 tilakeskustelussa kuitenkin keskityttiin käytännön toimista raportoimiseen kun Pääskyvuoren kasarmista ja Jokikadun kohtalosta neuvoteltiin (21.11.2006–15.12.2006, 5 juttua). Odottava ilmapiiri vallitsi jutuissa, jossa taiteilijat kävivät tarkastamassa tarjottuja tiloja ja päätyivät lopulta hyväksymään Pääskyvuoren. Kasarmin käyttöönotto ei ollut kuitenkaan ongelmaton kuten edellä on tuotu esille. Vuodenvaihteessa 2006–2007 kulttuuripääkaupunkivuosi pääsi taas otsikoihin. Juttujen sävy oli tuolloin kriittinen tilakysymyksen takia. Kriittiset äänenpainot johtuivat kulttuuritilojen puuttumisesta ja rahoituksen niukkuudesta.

Kulttuuritilojen tilannetta puitiin 20.12.2006. Tuolloin Martti Kuitunen kommentoi tulevien vuosien lukuisia kiinteistöjen saneeraushankkeita. Kulttuurirakennukset olivat huonossa kunnossa ja niiden kunnostaminen ennen vuotta 2011 vaikutti suurelliselta projektilta. Jokikadun taiteilijatalon myyminen otettiin puheeksi myös tässä haastattelussa. Kuitunen vakuutti tuolloin myymisen edellytyksenä olevan taiteilijoiden työtilojen turvaamisen.

Vuoden 2007 alussa aihe oli kuuma, koska taiteilijat olivat edelleen vailla tiloja, mutta kulttuuripääkaupungin suunnittelu eteni vauhdilla. Kulttuuripääkaupunki oli ase sekä puolustettaessa että hyökätessä. Kulttuuritoimenjohtaja Minna Sartes puolustautui kulttuuripääkaupunkiin vedoten, kun taidelaitoksen johtajat olivat syyttäneet päättäjiä kulttuuritahdottomuudesta:

”Kulttuuripääkaupunkihankeeseen sitoutuminen oli selvä poliittisen kulttuuritahdon ilmaus.” (TS 21.2.2007)

Aseena kulttuuripääkaupunkivuotta käytti esimerkiksi kuvataiteilija Kristiina Seppänen pari päivää myöhemmin (TS 23.2.2007):

”Jos Turusta on tulossa kulttuuripääkaupunki, on tämä mauton hetki kaikkien taiteilijoiden olla kadulla yhtä aikaa”.

Avaruustähtitieteen professori ja galleristin puoliso Esko Valtaoja jatkoi keskustelua 27.2.2007. Pontevasti hän julisti, että kulttuuripääkaupunkivuosi on vitsi, koska Turku ei ole tehnyt mitään ratkaisuja kulttuurielämänsä puolesta. Taiteilijat olivat tilattomia ja päättäjät päättämättömiä asian suhteen. Valtaojan mielestä yhteistyö ei sujunut ja ruohonjuuritason kulttuuritoimintaa tallottiin.

Jokikadun taiteilijoiden tilanne kuohutti keväällä 2008, jolloin myös alakulttuurin talonvaltaajat olivat puheena. Toimittaja Juha Säijälän kirjoitus osoittaa, kuinka tiukkaan sävyyn kulttuuripääkaupunki -statuksen turvin taiteilijoiden työhuonetilannetta hämmästeltiin.

”Jokikadun entinen taiteilijakiinteistö on surullinen osoitus kuinka kaupunki voi olla sokea asukkaiden tarpeille: tuottavat vuokralaiset häädettiin puoli vuotta sitten kiinteistöstä väittämällä - valheellisesti - sen olleen myydyn. Tätä kauppaa ei ole tänä päivänäkään tapahtunut. Samalla heille luvattiin korvaavat tilat, koplaten niiden kunnostus yhteen Jokikadun kiinteistön myynnin kanssa. Nyt nämä kulttuuripääkaupungin tekijät ovat toimetta ja tiloitta, osan jo kaikoten muualle. Valtaajia, jotka haluavat pitää tilasta omin voimin ja varoin huolta, ollaan kaupungin toimesta nyt häätämässä pois, jotta hieno kiinteistö saa jatkaa tyhjillään tuhoutumista. Jos näissä häätökulttuuripääkaupungin kanslioissa ei kulttuurin tekijöiden tilanne kiinnosta, luulisi niissä kiinnostavan edes raha ja maine, joita molempia tässä koko ajan menetetään.”(TS 20.4.08)

Jutusta tulee hyvin ilmi keskustelun sävy ja ydinasiat: päättäjien toimimattomuus ja taiteilijoiden hyvää tekevä vaikutus kaupungille. Kuten edellä on tuotu esille, huhtikuun valtaus oli arka aihe kaupungin päättäjille, eikä kukaan halunnut näyttäytyä keskustelussa negatiivisessa valossa tai menettää sosiaalista pääomaa.

Kulttuuriministeri Stefan Wallin otti kantaa kulttuuripääkaupunkivuoteen Turun

Sanomissa 26.5.2008. Hän oli varovainen sanoissaan eikä ottanut kantaa taiteilijoiden tilakysymykseen. Kulttuuripääkaupungin hän toivoi tuovan pysyviä jälkiä Turkuun. Niistä hän mainitsi näkyvyyden ja kansainvälistymisen. Taiteilijoiden työhuonetilannetta ei jutussa mainittu, mutta muut kulttuurilaitokset saivat positiivista huomiota. Musiikkitalon rakentamiseen hän suhtautui positiivisesti:

”Hyvä kulttuuri- ja musiikkitalohan on myös osa kaupungin omakuvaa.”

(Stefan Wallin TS 26.5.2008)

4.2 Euroopan alakulttuuripääkaupunki 2011

Keskustelussa kyseenalaistettiin aluksi Turun soveltuvuus kulttuuripääkaupungiksi. Päätöksenteon jälkeen kritiikin keskiöön nousi tehdyn päätöksen oikeellisuus. Väitettiin, ettei Turku ole ansainnut nimitystä. Kulttuuripääkaupunkivuoden rahoitus, hankkeista päättämään valitut henkilöt ja ehdolle asetetut kulttuuritapahtumat olivat vuorotellen kritiikin kohteena. Seuraavaksi tapetille nostettiin kulttuuripääkaupunkihankkeen sisältö. Etenkin se, kenelle kulttuuritapahtumat tulisi suunnata, huolestutti kulttuurin tekijöitä. Isoja ”korkeakulttuuriksi” miellettyjä tapahtumia vastaan nousivat pienet, ruohonjuuritason taiteilijat, alakulttuurin nimissä.

Alakulttuurin rooli kulttuuripääkaupunkivuoteen nähden on ristiriitainen. Esimerkiksi 30.7.2008 julkaistussa puheenvuorossa vaihtoehtotaiteilijat vetosivat entistä pontevammin kulttuuripääkaupunki -statukseen: Jokikatu oli heidän mielestään häpeäpilkku kulttuuripääkaupungille. *”Turku häätää kulttuurin.”* Varsinaiset kulttuurin oikeuttamisen argumentit näyttävät siten tiivistyvän tuohon auktoriteettiin vetoavaksi perusteluksi: koska olemme kulttuuripääkaupunki, kulttuuria tulisi tukea. Samat taiteilijat, jotka vetoaisivat kulttuuripääkaupunki -statukseen, eivät kuitenkaan halua olla tekemisissä kulttuuripääkaupunki -projektin kanssa vaan perustivat alakulttuuripääkaupunki hankkeen. Suvi Innilä kutsui heidät julkisesti osaksi kulttuuripääkaupunkihanketta, mutta ehdotus tyrmättiin vaihtoehtokulttuurin nimissä. Alakulttuurille kulttuuripääkaupunkihanke on yhtä aikaa sekä perustelu kulttuurin tukitoimille että syy erottautua joukosta.

”Kulttuuripääkaupunki tahtoo tukahduttaa kulttuurin, joka ei sovi sen imagoon.” (Suvi Auvinen kirjoituksessaan ”Talonvaltaus on kulttuuriteko” 9.5.2008.)

”Turku ei voi olla kulttuuripääkaupunki, ilman kaikille avointa kulttuurikeskusta.” (Jonne Pohjois-koivista 27.7.2008)

Kulttuuripääkaupunki nosti kulttuurin kurssia ja keskusteluun osallistujien sosiaalista pääomaa, niin että kulttuurista oli kannattavaa keskustella. Median huomion ansiosta taiteilijoiden työtilaratkaisu oli myös kovassa kurssissa ja sen selvittäminen tuottaisi paljon sosiaalista pääomaa. Puhtaimmillaan pääoma olisi kuitenkin vain, jos työtilaratkaisua ei liitettäisi kulttuuripääkaupunkihankkeeseen. Pyyteettömyys asian suhteen oli tärkeää, kulttuuripääkaupunkihankkeen saaman kritiikin vuoksi. Taiteilijoita huolestutti esimerkiksi rahoituksen oikeanlainen kohdistaminen: olisiko rahaa enää jäljellä niin sanottuun perustyöhön eli taitelijoiden ja taidelaitosten ylläpitämiseen. Vakuutteluja asian puolesta esitti Maija Kyttä 11.5.2008:

”Perustyötä ei saa asettaa alistettuun asemaan kulttuuripääkaupunkivuoteen nähden. Kaupungin taidelaitokset voivat hänen mielestään mainiosti osallistua kulttuuripääkaupungin hankehakuun.”

Vielä haastattelun lopussa hän palasi uudestaan asiaan, joten se oli ilmeisen tärkeä Kytälle. Päätäjillä oli tarve vakuuttaa lukijat siitä, ettei kulttuuripääkaupunkihanke vaikuttaisi negatiivisesti tähän ”perustyöhön”, jonka kanssa sillä ei ollut mitään tekemistä asian kanssa. Taiteilijoiden työtilaongelman ratkaisu haluttiin esittää riippumattomana kulttuuripääkaupunkivuodesta. Esimerkiksi Mikko Pukkinen työtilaongelman mahdollisimman pikaisesta ratkaisusta 28.8.08:

”Kulttuuripääkaupunkivuosi on kaukainen, enkä halua kytkeä tätä muutenkaan siihen.”

Pyyteettömyyttä kulttuuripääkaupunkivuoden suhteen, vakuutti Juha Rantasaari tilatyöryhmän puheenjohtaja, apulaiskaupunginjohtajan avustaja 8.8.08 tilatyöryhmän tuloksia raportoitaessa:

”emme tähtää vain kulttuuripääkaupunkivuoteen, vaan siihen, että Turku olisi luovan talouden edustuspaikka myös tulevaisuudessa”

Kulttuuripääkaupunkivuosi ja taiteilijoiden työtilat rinnastettiin kuitenkin toisiinsa päättäjien vakuutteluista huolimatta tähän tapaan:

”Kulttuuripääkaupunkivuoteen valmistautuva Turku on tiukan paikan edessä, sillä taiteilijoiden työtilatarve on akuutti.” (9.9.08)

Haastatteluistakin löytyy kuitenkin perusteita epäillä, etteikö kulttuuripääkaupunkivuosi olisi vaikuttanut työtilojen ratkaisutahtoon. Poliittisen johdon puuttuminen työtilaongelmaan osoittaa, että kulttuuripääkaupungilla on ollut vaikutusta. Myös puheen sisällöstä käy ilmi, että tähtäimessä on kulttuuripääkaupunkivuosi. Rantasaaren mukaan kaupungille oli tärkeää pyrkiä turvaamaan taiteilijoiden työedellytykset ja tämä tukee osaltaan kulttuuripääkaupunkityötä (TS 8.8.08). Kun luovan talouden keskus oli toden teolla suunnitteilla 16.12.08, Mikko Pukkinen vetosi kulttuuripääkaupunkivuoteen:

”Aika nopeasti tässä pitää toimia, jotta infrastruktuuriratkaisut voidaan toteuttaa jo kulttuuripääkaupunkivuoteen 2011.”

Keskustelu taiteilijoiden työtiloista jatkuu Turussa edelleen aktiivisena. Turun tilanne eteni opinnäytetyötä tehdessä niin, että talvella 2010 kaupunginhallituksen tilatyöryhmän esityksestä päätettiin, että VR:n Konepajasta tullaan tekemään Turkuun Luovan talouden keskus. Konepajat valjastettiin kuitenkin kulttuuripääkaupunkivuoden tarpeisiin ja niistä tehtiin tapahtuman keskuspaikka (Yle Turku 19.2.2010). Kaapelitehtaan kaltainen taidekeskus on siis toistaiseksi jäänyt toteutumatta. Uusi tilaongelma syntyi syksyllä 2010, kun kaupunki teki myyntipäätöksen taiteilijoiden työhuonekiinteistöstä, Linnan kiinteistöstä. Syyskuun

loppuun mennessä taiteilijoita oli taas 150 vailla työtilaa. Li Andersson, Turun kaupungin kulttuurilautakunnan jäsen ja varavaltuutettu kommentoi:

”Tämä tekee taiteilijoiden työtilatilanteen entistään epävarmemmaksi ja akuutimmaksi” (TS 13.7.2010)

5. YHTEENVETO

Opinnäytetyössäni olen tarkastellut taiteilijoiden työhuonetilanteesta poikinutta keskustelua Turussa. Kyseessä on ollut eräänlainen työtaistelu. Lakko ei olisi tuonut taiteilijoiden asemaan parannusta, joten he ovat käyttäneet julkista sanaa väylänään vaikuttaa työskentelyolosuhteisiinsa. Turun Sanomissa aihetta on käsitelty laajasti ja monipuolisesti.

Työssäni selvitin, mitä asioita on esitetty ongelman syiksi. Turun Sanomien keskustelussa tuli esille, että yksi suuri ongelma on taiteilijoiden ja hallinnollisen tahon tavoitteiden ristiriita. Taiteilijan työ ei ole ensisijassa voittoa tavoittelevaa, mutta työhuoneita hallinnoiva taho eli Turun Tilalaitos on sidottu tulostavoitteisiin. Toinen taiteilijoiden esittämä ongelman syy oli asenne. Päättäjillä ei ole ollut tarpeeksi kulttuuritahtoa, jotta työhuoneasia olisi saatu kuntoon. Lähtökohtaisesti taiteilijoiden oletuksena näyttäisi olleen, että he ovat oikeutettuja julkisen rahoituksen turvaamiin työtiloihin. Oletukselle on historiallinen taustansa, mutta päättäjille käytäntö ei ole ollut itsestään selvää. Asettelu on johtanut siihen, että taiteilijat joutuivat perustelemaan työnsä merkitystä erilaisia hyötynäkökulmia esitellen.

Alussa esitin kysymyksen, kohtaavatko taiteilijoiden ja päättäjien näkemykset työhuoneen merkityksestä. Taiteilijoille työhuone on sekä konkreettinen työedellytys että merkki yhteiskunnan arvostuksesta. Päättäjien näkemys on ollut kaksitahoinen. Työhuoneiden välttämättömyys myönnetään, mutta käytännössä talouden intressit menevät taiteilijoiden tukemisen edelle. Näkemykset eivät eroa pelkästään työhuoneiden tarpeellisuudessa, vaan myös siinä, miten merkityksellisenä taidetta pidetään. Taiteen arvo yhteiskunnalle ei ole itsestään selvää. Siitä kertoo Turussa käyty keskustelu ja taiteilijoiden aktiivisuus perustellessaan työnsä merkitystä.

Osapuolten jakaminen taiteenkenttään ja poliittiseen kenttään Bourdieun teorian avulla avasi uuden näkökulman käytyyn keskusteluun. Havaitsin, että osapuolet pyrkivät keskustelulla vaikuttamaan yleisön mielipiteeseen. Taiteilijat keräsivät yleisön hyväksyntää, jotta päättäjien huomio saataisiin kiinnitettyä heidän tilanteeseensa. Kulttuurimyönteisten poliitikkojen, ja taiteilijoiden asiaa ajavien päättäjien valinta seuraavissa vaaleissa saattoi olla myös taustavaikuttimena, kun

taiteilijat kritisoivat nykyisiä päätöksiä. Bourdieun teorian käsittein, taiteen kentän tavoite oli kerätä sosiaalista pääomaa median avulla, ja siten kiertoteitse taloudellista pääomaa eli toimeentuloa. Päätäjät puolestaan vakuuttivat päätösten oikeellisuutta ja puolsivat hyviä tarkoituksperiään. Eri kentät kilpailevat samasta pääomasta, tässä tapauksessa sosiaalisesta arvostuksesta. Hallinnollinen taho pyrki vahvistamaan poliittista pääomaa, mutta heidät esitettiin usein taiteilijoiden työhuonekysymyksessä negatiivisessa valossa. Pyrin pitämään aineiston keskeisimpänä huomion kohteena työssäni, joten Bourdieun teorian jäi aineiston varjoon, eikä sen laajuus ja monitahoisuus päässyt oikeuksiinsa. Bourdieun käsitteiden käyttö työssäni supistui kentän ja pääomien arviointiin, vaikka muut käsitteet kuten dispositio ja habitus olisivat tuoneet lisämaustetta analyysille.

Yhteiskunta, jolla on varaa tukea taidetta, näyttäytyy menestyvänä, hyvinvoivana ja houkuttelevana. Se jolla on varaa ”turhaan” on todella rikas ja arvostettava. Tämä pätee niin yksilötasolla kuin kaupunkienkin kohdalla. Mikäli taiteesta tehdään liian hyödyllistä, menettää se tämän ylellisyys arvonsa ja putoaa jalustalta. Taiteen vaikutuksia ei voida osoittaa mittareilla tai palauttaa kokonaan taloudelliseksi hyödyksi. Välineelliset arvot, joilla taidetta pyritään oikeuttamaan, eivät pysty kilpailemaan niihin rinnastettavien varsinaisten ”välineiden” kanssa. Taiteilijajärjestöt kuitenkin tukeutuivat moneen otteeseen erilaisiin välineellisiin hyötyihin.

Turun keskustelusta käy ilmi, että tuottavuus ja hyötynäkökulmat tunkeutuvat entistä syvemmälle taidetta käsittelevään keskusteluun. Taidemaailma heijastelee yhteiskunnassa näkyviä arvoja, kuten Becker asian ilmaisee. Pitkään jatkunut pohdinta taiteen hyödyistä jatkuu edelleen, jos mahdollista, entistäkin dominoivampana. Työssäni tämä nähdään ongelmalliseksi siksi, että taiteen kenttä saattaa menettää ominaisarvonsa, mikäli se liikaa tukeutuu toisen kentän arvoperusteisiin. Toisin sanoen, mikäli taide nähdään vain aluekehityksen tai hyvinvoinnin välineenä, se menettää muun muassa yhteiskuntakriittisen peilausominaisuutensa.

Poikkeuksen Turun keskustelussa teki alakulttuurin ylläpitämä vapaan kulttuurin aate. He ylläpitivät keskustelussa taiteen riippumattomuutta taloudellista tavoitteista ja olivat ylpeitä järjestämästään ilmaisesta kaupunkikulttuurista. Alakulttuuripääkaupunki, talonvaltaukset ja vaihtoehtoisen tilan löytäminen taiteelle

on työssäni tuotu lyhyesti esille, mutta aihetta voisi pohtia syvällisemmin. Mielenkiintoista olisi tutkia esimerkiksi sitä mikä kulttuurinen tai yhteiskunnallinen muutos on nähtävissä alakulttuuripääkaupungin tapauksessa. Onko taiteen tukeminen julkisen tahon asia, vai kallistuuko vastuu entistä enemmän kansalaisten aktiivisuuden varaan?

Yksi tutkimuskysymyksistä oli, kuinka kulttuuripääkaupunkivuosi vaikutti keskusteluun, ja mitä merkityksiä kulttuuripääkaupunkistatus sai. Havaintojeni mukaan kulttuuripääkaupunkivuosi toi lisäarvoa keskusteluun ja kiihdytti keskustelun tahtia. Kulttuuripääkaupunki, joka ei pitäisi huolta omista taiteilijoistaan, ei näyttäisi hyvältä, joten ongelma pyrittiin ratkaisemaan ennen vuotta 2011. Oletettavasti ilman kulttuuripääkaupunkivuotta, taiteilijoiden työhuonekeskustelu ei olisi ollut näin laajalti esillä mediassa, tuskin olisin itsekään valinnut sitä opinnäytetyön aiheeksi.

Turun Sanomissa käyty keskustelu työhuoneiden puolesta on ollut ennako-oletuksestani poiketen monipuolista, ja sen yksinkertaistaminen ei olisi tuonut oikeutta keskustelijoille. Vaikka taiteen instrumentaaliset perusteluista puhutaan usein, ei keskustelua voi summata vain taiteen legitimoimiskeskusteluksi tai kaupungin imagon kiillottamiskamppailuksi. Kulttuurin oikeuttamiskeskustelu keskittyy kyllä välineellisiin arvoihin, mutta ei pelkästään näihin. Keskustelijat ovat enimmäkseen olleet alansa ammattilaisia ja se näkyy dialogin monipuolisuutena. Toisaalta aineisto oli laaja, joten siihen mahtui monenlaista keskustelua. Oleellisin yksittäinen asia on ollut sen vilkkaus. Taiteilijat ovat olleet aktiivisia, heidän äänensä on ollut jopa yllättävänkin vahvasti esillä. Se, että keskustelua on ylipäättään käyty näin intensiivisesti ja painokkaasti, kertoo kulttuurin tärkeydestä kaupungille, olipa kulttuuri sitten hyödyllistä tai ei. Keskustelun olemassaolo on jo itsessään peräänkuulutettu merkki taiteen arvostuksesta.

Lähteet:

- Ahponen, P. 1994: *Kulttuuripolitiikka instituutiona, markkinoilla ja utopioissa*. Teoksessa: Kupiainen, J. ja Sevänen, E. (Toim.) Kulttuurintutkimus. Tietolipas nro 130 SKS. Jyväskylä. s. 97–118
- Arpo, Robert 2004: *Taiteilija tietoyhteiskunnassa. Tietoyhteiskuntastrategioiden taiteilijakuva ja tekijänoikeuslainsäädännön muutosten vaikutus taiteilijana toimimisen edellytyksiin*. s. 131-149. Teoksessa Arpo, R. (toim.): *Taiteilija Suomessa –Taiteellisen työn muuttuvat edellytykset*. Helsinki. Nykypaino Oy. Taiteen Keskustoimikunnan julkaisuja N:O 28
- Arpo, Robert 2004: Saatteeksi. s.5-10 Teoksessa Arpo, R. (toim.): *Taiteilija Suomessa –Taiteellisen työn muuttuvat edellytykset*. Helsinki. Nykypaino Oy. Taiteen Keskustoimikunnan julkaisuja N:O 28
- Bacchi, C. L. 1999: *The construction of policy problems. Women, policy and politics*. SAGE Publications Ltd
- Becker, Howard S. 1982: *Art Worlds*, University of California press
- Bourdieu, Pierre 1991: *Language and Symbolic Power*. Polity press, Editors introduction: John B. Thompson s.1-31
- Bourdieu, Pierre 1985: *Sosiologian kysymyksiä* (suom.: J.P. Roos). Tampere Vastapaino
- Bourdieu, Pierre 1996: *The rules of art. Genesis and structure of the Literary field*. Polity Press.
- Giddens, Anthony 1979: *Yhteiskuntateorian keskeisiä ongelmia*. (suom. Pasi Andersson ja Ilkka Heiskanen). Otava. Keuruu

Ilmonen, Kari, 1998: *Kulttuuri alueen käyttövarana. Kulttuuripolitiikan hallitsevat ja marginaaliset diskurssit Keski-Pohjanmaalla*. Joensuu

Ilmonen, Kari 2009: *The Role of Culture in Regional Development Work -changes and tensions*. University of Jyväskylä

Jokinen, Arja, Kirsi Juhila ja Eero Suoninen 1993: *Diskurssianalyysin aakkoset*, Tampere: Vastapaino

Kainulainen, Kimmo 2005: *Kunta ja kulttuurin talous. Tulkintoja kulttuuripääoman ja festivaalien aluetaloudellisista merkityksistä*. Tampere University press

Kangas, Anita ja Pirnes Esa 2003: *Kulttuuri kehittyi yhteiskunnan osana -ja yhteiskunta kulttuurin*. (65-69) Teoksessa: *Kulttuurin aika. Kulttuurin ja kulttuuripoliikan merkityksestä yhteiskunnassa*. Opetusministeriön julkaisuja 2003:13

Karttunen, Sari (2001): *Kulttuurityövoima Suomessa 1970-1999. Kulttuurin ammatit ja toimialat väestölaskennan ja työssäkäyntitilaston valossa*. Tilastokeskus. Kulttuuri ja viestintä 2001:2

Laine, Timo 2007: *Miten kokemusta voidaan tutkia? Fenomenologinen näkökulma*, teoksessa Aaltola, Valli (toim.): *Ikkunoita tutkimusmetodeihin*, s. 28–45

Malkavaara, Jarmo 1989: *Kauneus ja mahti –taidejärjestelmän ja poliittis-hallinnollisen ohjausjärjestelmän välisten suhteiden taidekeskeistä tarkastelua*. Taiteen keskustoimikunnan julkaisuja nro 4, Helsinki

Purontaus, Sampo 2008: *Toiveiden tynnyri. Osallisuus Kokkolan kaupungin kulttuuripoliittisessa suunnittelussa*. Joensuun Yliopiston humanistisia julkaisuja N:O 54 [URN:ISBN:978-952-219-243-1](https://nbn-resolving.org/urn:isbn:978-952-219-243-1)

Roos, J.P. 1988: *Elämäntavasta elämänkertaan*. Tutkijaliitto. Gummerus. Helsinki

Sevänen, Erkki 1998: *Taide instituutiona ja järjestelmänä. Modernin taide-elämän historiallis-sosiologiset mallit*. Suomalaisen kirjallisuuden seura. Helsinki

Tuhkanen, Totti 1988: *Taiteilijana Turussa. Tutkimus kuvataiteilijoiden urakehityksestä vuosina 1945-1985*. Taiteen keskustoimikunnan julkaisuja nro 3

Vesikansa, Esko 2004: *Kuvataiteilijoiden työtilat 2003. Selvitys kuvataiteilijoiden työtiloista ja työtilatarpeesta sekä tilojen lisäämisohjelma*. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2004:2

Painamattomat lähteet:

Tilaliikelaitos 2009, Vuosikertomus 2009, Turun kaupunki:

<http://www.turku.fi/Public/download.aspx?ID=109725&GUID={68E40F79-263C-4C0F-9B45-20D87B565A18}>

Taiteilijoiden ylläpitämää keskustelua: <http://verstas.vuodatus.net/>

Turun Sanomien artikkelit: <http://www.ts.fi/arkisto/haku.aspx>

Euroopan Parlamentin ja neuvoston päätös 1419/1999/EY 25.5.1999:

http://eur-lex.europa.eu/smartapi/cgi/sga_doc?smartapi!celexplus!prod!DocNumber&lg=fi&type_doc=Decision&an_doc=1999&nu_doc=1419

Kulttuuripääkaupunki 2011: <http://www.turku2011.fi/>

Alakulttuuripääkaupunki 2011: <http://www.turku2011.info/>

Taiteilijoiden työtilaratkaisua pohtivan työryhmän toimenpide-ehdotus 30.6.2008, Turku:

<http://www.turku.fi/Public/download.aspx?ID=65907&GUID=%7B73EEAF3E-3463-4300-ADA5-4C3C3E11B2AA%7D>

Yle Turku, 19.2.2010:

http://yle.fi/alueet/turku/2010/02/kulttuuripaakaupungin_tapahtumakeskus_valittu_1462341.html

LIITE 1

Turun Sanomien artikkelit

<http://www.ts.fi/arkisto/haku.aspx>

5.11.1997 Taiteilijat saavat uusia työtiloja

5.3.2000 Vuokrat kuristavat kulttuuriyhdistyksiä

5.3.2000 Periaatteena tasapuolisuus

1.6.2000 Turun taiteilijat taivasalle?

20.9.2000 Jokikadulla odotetaan suojelupäätöstä

5.4.2001 Jokikadun tehtaan myynti risoo taiteilijoita

20.4.2001 Jokikadun taiteilijayhteisö tyrmistyi myyntipäätöksestä

3.5.2001 Kulttuurilautakunta esittää: Taiteilijoiden työtilat Jokikadulla turvattava

24.5.2001 Tilavyyhti purettavana

24.5.2001 Toisen onni on toisen murhe

2.6.2001 Kulttuurikiinteistö voi tehdä voittoakin

1.11.2001 Poliisi hääti koulunvaltaajat

5.12.2001 Kuvatailijoiden työolot uuden läänintaiteilijan sydämenasia

19.1.2002 Kulttuuri painettu polvilleen Turussa

28.2.2002 Taiteilijat tarvitsevat kunnolliset työtilat

21.4.2002 Turku kaipaa omaa festivaalipolitiikkaa ja kulttuurin sisäistä rakenneuudistusta

1.5.2002 Barkerin tehtaaseen kaavaillaan asuntoja ja tiloja taiteelle

4.5.2002 Kulttuuri tarvitsee julkisen tukensa

12.5.2002 Kulttuuripäällikön kovat haasteet

21.6.2002 Puheenvuoro: Osa Jokikadun kiinteistöstä säilytettävä taiteilijoiden käytössä

3.9.2002 Turun taiteilijat tyrmäävät uusimman Jokikatu-ehdotuksen

22.11.2002 Ateljeesäätiö uskoo Jokikadun mahdollisuuksiin

21.2.2003 Yrittäjän ja viihdyttäjän roolit vahvistuneet
24.5.2003 Jokikadun kiinteistön kohtalosta valmistui selvitys
15.10.2003 Imago-haittoja on jo tarpeeksi

24.3.2004 Jokikadun myynti halutaan kytkeä taiteilijoihin
3.11.2004 Kaikki saavat osallistua valmisteluun
6.11.2004 Kenen Kulttuuripääkaupunki?
13.11.2004 Kulttuuripääkaupunki tänne ja heti
17.12.2004 Sanoista tekoihin

12.2.2005 Ei mitään esteitä
12.2. 2005 Taiteen taivaalla vain puolipilvistä
17.8. 2005 Jokikadun kiinteistön kohtalo yhä auki
21.11.2005 Kulttuuriin satsattu liikaa
11.12.2005 Keijo Virtasen allekirjoitus: Kulttuuripääkaupungiksi kannattaa pyrkiä

20.1.2006 Kulttuuritilojen rakentamisen tarve ei lopu Turussa
26.4.2006 Jokikadun kiinteistöstä tulossa tarjouskierros
6.5.2006 Taiteilijat kehittäisivät Jokikadusta kulttuurikeitaan
9.6.2006 Spirit-suunnitelma kaupunginjohtajalle
15.6.2006 Tilaa nyt!
16.6.2006 Kulttuurikeskus Ratapiha avasi vallatut ovensa
20.6.2006 Turku kulttuuripääkaupungiksi
21.6.2006 Kulttuurilaitokset valmistautuvat kestämään juhluvuoden katseet
1.7.2006 Nujerretut valtaajat osoittivat mieltään ilmaisten tilojen puolesta
11.10.2006 Ei minun eikä sinun, vaan meidän kulttuuripääkaupunkimme
21.11.2006 Pääskyvuoren kasarmia tarjotaan taiteilijoille
22.11.2006 Sotilaat ulos, taiteilijat sisään
24.11. 2006 Pääskyvuoren tilat osittain sopivat taideväelle
14.12.2006 Kaksi rakkennusyhtiötä nappaamassa Jokikadun yli neljällä miljoonalla

- 15.12.2006 Jokikadun taiteilijayhteisö hajoamassa ympäri Turku
- 23.12.2006 Kulttuuripääkaupunki-oikeudet myyntiin
- 23.1.2007 Tietääkö oikea käsi mitä vasen tekee
- 31.1.2007 Delekaatioita, paneelikeskustelu ja performanssi tilan pelastamiseksi
- 21.2.2007 Taiteen tekijät peräävät päättäjiltä selkeää kulttuuripoliittista linjausta
- 23.2.2007 Pääskyvuori täyttyy, moni jää tyhjänpäälle
- 27.2. 2007 Kulttuuripääkaupunki, heh
- 22.3.2007 Taiteilijat aikovat muuttaa ruotsalaisen seurakunnan vanhan talon taiteilijoiksi
- 20.4. 2007 Taiteilijat turvautuvat kiinteistölautakuntaan Pääskyvuoren vuokrien kohtuullistamiseksi
- 8.5. 2007 Työhuoneet tyhjenevät Jokikadulla, taiteilijat hajaantuvat väliaikaisiin tiloihin
- 14.5. 2007 Taiteilijan työpaikka on kiehtova käyntikohde
- 31.5.2007 Pääskyvuoren kasarmin vuokra liian kallis taiteilijoille
- 8.6.2007 Luovan kaupungin pitää kuunnella taiteilijoitaan
- 31.8.2007 Onnelliset taiteilijat tehtaalla
- 31.8.2007 Työtiloja tipotellen
- 20.9. 2007 Turusta leivotaan myös alakulttuurin pääkaupunkia
- 5.10. 2007 Tuike Alitalosta Vuoden valkosipuli
- 14.11.2007 Taiteilijoiden muutto Pääskyvuorelle siirtyy kevääseen
- 21.11. 2007 Kymmenet jonottavat työhuonetta
- 28.12. 2007 Kulttuuripääkaupunki 2011 –tältä se voisi näyttää
- 29.2.2008 Les Misérables –joukkue nostattaa kapinaa taiteilijoiden aseman puolesta
- 11.4. 2008 Jokikadun taiteilijakiinteistö vallattiin perjantai-iltana Turussa
- 12.4. 2008 Jokikadun taiteilijakiinteistö vallattiin
- 13.4. 2008 Turku ei vaadi häätöä viikonlopun aikana
- 14.4. 2008 Jokikadun valtaus jatkuu ainakin tiistaihin
- 15.4. 2008 Turun Jokikadun kiinteistön valtaajat saivat häätökirjeen
- 15.4. 2008 Alakulttuurinen valtaus

17.4. 2008 Jokikadun kiinteistön valtaus jatkuu
17.4. 2008 Jokikadun talonvaltaus ei olekaan valtaus
20.4.2008 Yhteisten tilojen tyhjäkäyttö järjenvastaista
26.4. 2008 Jokikadun talonvaltauksen kohtalo edelleen epäselvä
9. 5. 2008 Talonvaltaus on kulttuuriteko
11.5. 2008 Ilman perustystä syntyy vain hetken huumaa
14.5. 2008 Miksi työtiloja taiteilijoille
15.5.2008 Valtaajat häädetään poliisin avulla Turun Jokikadulta
17.5.2008 Kolme Jokikadun valtaajaa pidätettiin vahingonteosta
20.5. 2008 Puheenvuoro: Avoin kirje Turun kaupunginhallitukselle
21.5. 2008 Minne taitelijat Turussa ovat tervetulleita
26.5. 2008 Kulttuurivuodesta pysyviä jälkiä –Stefan Wallin
19.7. 2008 Jokikatu vallattiin taas
24.7. 2008 Jokikadun valtauksen jäljiltä löytyi varastettua tavaraa
27.7. 2008 Turku tarvitsee kulttuuri-keskuksen vuodeksi 2011
30.7. 2008 Mistä Jokikadussa on todella kyse?
8. 8. 2008 Työryhmä esittää Turkuun uutta toimintamallia ja taiteilijoille
kohtuuhintaisia työhuoneita
9.8. 2008 Ratkaisumalleja taiteilijoiden työhuonetarpeeseen
25.8. 2008 Taideslummissa kulttuuri kuuluu kaikille

26.8.2008 Kulttuuriyrittäjä ei pelaa määrillä vaan merkityksillä
28.8. 2008 Humanismista Turun vahvuus
28.8. 2008 Taitelijoille pysyvät työtilat ja taidekeskus Turun ydinkeskustaan (Mikko Pukkinen)
29.8. 2008 Taidekeskusavauksesta aiotaan pitää kiinni
30.8. 2008 Turku tarvitsee tilat taitelijoille
31.8. 2008 Pikahaussa taidekeskus
4.9. 2008 Kirjoittajavieras: Kulttuuripolkua pitkin kulttuurikeitaaseen
15.10. 2008 Herätys, Turku 2011 –säätio!
17.10. 2008 Suvi Innilän puheenvuoro Turku 2011 –säätio ei salaile, vaan suojelee
17.10 Kaupunkilaisten hyvinvoinnin puolesta
21.10.2008 Kulttuuri tarvitsee valtiosuudet

14.11. 2008 Vuoden 2011 toivotaan parantavan Turun ilmapiiriä
30.11. 2008 Turun kulttuuriin kaivataan uusilta päättäjiltä uutta otetta
16.12. 2008 Luovan talouden keskusta suunnitellaan Turkuun jo vuodeksi 2011
17.12. 2008 Toivoa tilattomille taiteilijoille

2.2.2009 Huonojen uutisten jälkeen tarvitaan positiivisia avauksia
21.2. 2009 Kulttuuripääkaupungin arvoja
23.5. 2009 Linnankadun katkaissut vaihtoehtoväki aikoo jatkaa talonvaltauksia
10.6.2009 Hartela aikoo saneerata VR:n konepajan kulttuurikäyttöön
16.7.2009 Turkulaiset talonvaltaajat suunnittelevat paluuta
10.11.2009 Kulttuurikeskus Ratapihalle vasta kunnostustöiden jälkeen